

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΟΓΙΚΗΣ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

Raffaello Sanzio, *Scuola di Atene* (*Η Σχολή των Αθηνών*), 1510-1511

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΟΓΙΚΗΣ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

Εισαγωγή

1. Περιγραφή – Γενικοί Σκοποί:

Το μάθημα Λογικής-Φιλοσοφίας αποτελεί επιλεγόμενο - εξεταζόμενο μάθημα για την Κατεύθυνση «Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών» στη Β' και Γ' Λυκείου και διδάσκεται τέσσερις (4) διδακτικές περιόδους την εβδομάδα. Η επαφή των μαθητών/τριών με το γνωστικό αντικείμενο της Φιλοσοφίας και της Λογικής γίνεται για πρώτη φορά στη Β' Λυκείου.

Η διδακτέα ύλη του μαθήματος καθώς και η διδακτική μεθοδολογία, δηλαδή το «τι» και «πώς» διδάσκεται, λαμβάνει υπόψη τρεις πραγματικότητες: πρώτον, την απουσία προγενέστερης επαφής των μαθητών/τριών με το αντικείμενο της Φιλοσοφίας και της Λογικής, δεύτερον, το γεγονός ότι το μάθημα δεν διδάσκεται πάντοτε από εκπαιδευτικούς ειδικευμένους/νες στη Φιλοσοφία και τη διδακτική της και τρίτον, το γεγονός ότι αποτελεί επιλεγόμενο, πλην όμως εξεταζόμενο, μάθημα. Συνεπώς, ο σχεδιασμός, η δομή και το περιεχόμενο του μαθήματος ικανοποιεί τις πιο πάνω πραγματικότητες, χωρίς να παραβιάζει τη θεμελιακή συμβολή και αξία της Φιλοσοφίας στις δεξιότητες του διαρκούς αναστοχασμού και της κριτικής σκέψης.

Λαμβάνοντας υπόψη τη ρευστότητα που χαρακτηρίζει τον όρο «Φιλοσοφία», και συνεπώς την αδυναμία οριστικής απάντησης στο ερώτημα «Τι είναι η Φιλοσοφία», το παρόν Αναλυτικό Πρόγραμμα κινείται ακριβώς στους δρόμους που ορίζει η φιλοσοφική σκέψη δηλαδή σε μία διαφορετική σύλληψη και θεώρηση της πραγματικότητας, που οδηγεί σε μία διαφορετική στάση ζωής, και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων του «αρίνειν» και του «σκέπτεσθαι», όπως διαμορφώθηκαν από την αρχαία ελληνική-φιλοσοφική σκέψη – κατά τη γένεση δηλαδή της Φιλοσοφίας – μέχρι και τη σύγχρονη δυτική φιλοσοφία.

Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε αυτές ακριβώς τις παραμέτρους που θα καταστήσουν τους αυριανούς ανθρώπους, πολίτες και επιστήμονες, ικανούς να απορροούν και να σκέφτονται αντιλαμβανόμενοι/νες τη διαρκή εξέλιξη της γνώσης. Το μάθημα εξετάζει ζητήματα όπως «το φιλοσοφικό ερώτημα», «η φιλοσοφική σκέψη», «το φιλοσοφικό επιχείρημα», «ο άνθρωπος και ο κόσμος», «η Φιλοσοφία και η επιστήμη», η «Φιλοσοφία και η κοινωνία», «η Φιλοσοφία και η ιστορία», «η Φιλοσοφία και η τεχνολογία», «η Φιλοσοφία και ο πολιτισμός», «η γλώσσα, η σκέψη και η πραγματικότητα», «η σκέψη πάνω στη σκέψη», «η λέξη και το νόημα», «η δομή της γλώσσας και η δομή της σκέψης», «η λογική των επιχειρημάτων», «η αλήθεια και η αληθοφάνεια», «ο νους», «το καλό», «το δίκαιο», «η αρετή», «η ηθική πράξη», το «Ωραίο», «το Υψηλό» κ.ά. Αν και τα θέματα αυτά εξετάζονται στη διαχρονική τους διάσταση, ακολουθώντας δηλαδή τους σημαντικότερους σταθμούς του ανθρώπινου στοχασμού από την αρχαία ελληνική Φιλοσοφία μέχρι και τον σύγχρονο δυτικό στοχασμό, το μάθημα δεν είναι ιστορικής φύσης, αλλά αποσκοπεί - κατά κύριο λόγο - στην ανάπτυξη και καλλιέργεια εκείνων των δεξιοτήτων που θεωρούνται αναγκαίες στην αναζήτηση του ορθού λόγου.

Το μάθημα εστιάζει στη γονιμοποιό δύναμη της φιλοσοφικής πολυφωνίας, όπως εμφανίζεται στις επιμέρους φιλοσοφικές ιδέες και θεωρίες και στοχεύει στην άσκηση των μαθητών/τριών στον κριτικό έλεγχο και την αποδόμηση των δογματικών θέσεων περί της μίας και σωστής σκέψης ή της μίας ορθής και εξαντλητικής θεωρίας. Η επαφή με τις επιμέρους θεωρίες δεν γίνεται γραμμικά-χρονικά, δηλαδή ιστορικά, αλλά στη βάση επιμέρους

«Θεματικών Ενοτήτων» εντός των οποίων η γραμμική-χρονική και ιστορική διάσταση του περιεχομένου της Φιλοσοφίας αποκτά νόημα και καθίσταται λειτουργική για τη σύγχρονη σκέψη. Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών επιχειρείται μέσω της ελευθερίας, αλλά και των ορίων που προβάλλει η πολυφωνία των φιλοσοφικών θεωριών και των επιμέρους φιλοσοφικών κλάδων (Γνωσιολογία, Μεταφυσική, Λογική, Φιλοσοφία της Επιστήμης, Φιλοσοφία του Νου, Ηθική, Αισθητική, κ.ά.). Συγκεκριμένα, η εξέταση των επιμέρους ιδεών και εννοιών ακολουθεί τον δρόμο της πνευματικής ελευθερίας που διανοίγεται με την πολυπρισματική θεώρησή τους στην πορεία του χρόνου, δηλαδή από την προσωκρατική μέχρι και τη σύγχρονη δυτική φιλοσοφία, αλλά οφείλει να επιστρέψει στο ιστορικό παρόν και μέλλον των μαθητών/τριών δίνοντας λύσεις σε σημαντικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και οδηγώντας τους/τις στον μέγιστο δυνατό βαθμό αυτογνωσίας, αυτοσυνειδησίας και αυτοκαθορισμού μέσα στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.

2. Η σχέση με τους βασικούς άξονες του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας»

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα της Λογικής-Φιλοσοφίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας», στόχος του οποίου είναι η προετοιμασία των νέων ανθρώπων με σκοπό την ενεργή και δημιουργική συμμετοχή τους στο κοινωνικό, πολιτικό, πολιτιστικό και ευρύτερα πολιτισμικό γίγνεσθαι. Το «Αναλυτικό Πρόγραμμα για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες, που αφορούν:

α. Σε ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων γύρω από το περιεχόμενο της Φιλοσοφίας και της Λογικής, άρρηκτα δεμένο με τις στάσεις και δεξιότητες που καλείται να υιοθετήσει ο σύγχρονος άνθρωπος.

β. Στην καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που διακρίνουν τον δημοκρατικό πολίτη

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να οδηγηθούν στην αυτογνωσία και στον αυτοκαθορισμό τους ως ατόμων, κοινωνικών υπάρξεων και ενεργών πολιτών, ώστε να καταστούν υπεύθυνοι πολίτες ικανοί να συμβάλουν στη συμφιλίωση και την καλλιέργεια αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων και των λαών και να προάγουν θεμελιώδεις αξίες, όπως η δημοκρατία και η ελευθερία.

γ. Στην καλλιέργεια κομβικών ιδιοτήτων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με το αντικείμενο της Φιλοσοφίας και της Λογικής προσεγγίζοντας στοχαστικά τα θεμελιώδη ερωτήματα που ανέκαθεν θέτει ο άνθρωπος, και τα οποία σχετίζονται με την ύπαρξή του και το

νόημά της, προσεγγίζοντας κριτικά τις απαντήσεις που κατά καιρούς έχουν δοθεί σ' αυτά. Επιδιώκεται, συνεπώς, να καλλιεργήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με την κριτική-δημιουργική σκέψη αλλά και την αναστοχαστική διαχείριση της φιλοσοφικής σκέψης.

3. Η ιδιαίτερη δομή του «Αναλυτικού Προγράμματος Λογικής-Φιλοσοφίας Λυκείου»

Το «Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογικής-Φιλοσοφίας Λυκείου» ακολουθεί τον δομημένο διαχωρισμό σε «Θεματικές Ενότητες», που αναφέρονται σε θεμελιακά ερωτήματα της Φιλοσοφίας και της Λογικής και τα οποία τέμνουν κάθετα τη διαχρονική διάσταση της φιλοσοφικής σκέψης. Στο εσωτερικό των «Θεματικών Ενοτήτων» επιχειρείται η γραμμική-διαχρονική εξέταση των φιλοσοφικών ερωτημάτων και εννοιών με αναφορά στους κυριότερους σταθμούς από την αρχαία ελληνική μέχρι και τη σύγχρονη δυτική φιλοσοφία. Για παράδειγμα, η έννοια και η ουσία του «Φιλοσοφικού Ερωτήματος» δεν μπορεί, σε καμιάν περίπτωση, να αγνοήσει την κοσμογονία και την οντολογία των προσωκρατικών φιλοσόφων, τα ερωτήματα δηλαδή για την αρχή και τη δομή του κόσμου που υπερβαίνουν, για πρώτη φορά, την πλάνη της μυθολογικά θεμελιωμένης παράδοσης. Οι «Θεματικές Ενότητες» διαχωρίζονται σε «Επιμέρους Θεματικές Ενότητες», οι οποίες αφορούν, ακριβώς, στο επιμέρους περιεχόμενο των γενικών ενοτήτων και για τις οποίες προτείνεται ενδεικτικά ο διδακτικός χρόνος. Κάθε «Επιμέρους Θεματική Ενότητα» συνοδεύεται από τους «Δείκτες Επιτυχίας» και τους «Δείκτες Επάρκειας» του μαθήματος, ώστε η διδακτική προσέγγιση να παραμένει στοχευμένη στο γενικό πλαίσιο που ορίζει το «Αναλυτικό Πρόγραμμα Λογικής-Φιλοσοφίας Λυκείου» και να διευκολύνει την από μέρους του/της εκπαιδευτικού στοχευμένη και έντιμη διαμορφωτική ή τελική αξιολόγηση. Το έργο του/της εκπαιδευτικού διευκολύνει η παραπομπή σε συγκεκριμένα κεφάλαια και υποκεφάλαια των διδακτικών εγχειριδίων του μαθήματος. Στο ίδιο σημείο του «Αναλυτικού Προγράμματος Λογικής-Φιλοσοφίας Λυκείου» ο/η εκπαιδευτικός συναντά πρόσθετες παραπομπές σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές της Φιλοσοφίας, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν – κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού – είτε για εμβάθυνση στις «Επιμέρους Θεματικές Ενότητες» είτε για ανάθεση «Συνθετικών/Ερευνητικών Εργασιών (Projects)» είτε για τη σύνθεση των εξεταστικών δοκιμίων του μαθήματος. Αρχειές από τις πηγές αυτές εμφανίζονται και στα διδακτικά εγχειρίδια του μαθήματος.

4. Διδακτική Μεθοδολογία

Ο σχεδιασμός του κάθε μαθήματος Λογικής-Φιλοσοφίας πρέπει να έχει ως γνώμονα τους «Δείκτες Επιτυχίας» και τους «Δείκτες Επάρκειας» των «Επιμέρους Θεματικών Ενοτήτων». Η φύση του μαθήματος προϋποθέτει, εξ' ορισμού, μία διαφορετική σχέση αλλά και θέση εκπαιδευτικού και μαθητή/τριας στο επικοινωνιακό πλαίσιο που ορίζουν οι επιμέρους διδασκαλίες. Ακολουθώντας, κατά βάση, τη σωκρατική-μαιευτική μέθοδο διδασκαλίας ο/η εκπαιδευτικός στοχεύει, πρωτίστως, στην εκδίπλωση της σκέψης του/της μαθητή/τριας και στην αποκάλυψη του φύσει ενυπάρχοντος περιεχομένου. Ο/Η μαθητής/τρια αναγνωρίζεται και αντιμετωπίζεται ως οντότητα, ως πρόσωπο και ως αξία του/της οποίου/οποίας η ικανότητα της σκέψης πρέπει να χειραφετηθεί και να διευρυνθεί. Συνεπώς, η διδασκαλία δομείται στη συζήτηση, στη βάση εισαγωγικών, κυρίως, ερωτημάτων που λειτουργούν εναυσματικά για την περαιτέρω ανάπτυξη των νοηματικών αξόνων της κάθε «Θεματικής Ενότητας».

Είναι προφανές ότι η μονολιθική οργάνωση της τάξης και η ευθεία μετάδοση γνώσεων, στάσεων και αξιών δεν μπορεί να συμβάλει στην απόκτηση κομβικών δεξιοτήτων, όπως η κριτική σκέψη και η κριτική αυτοδυναμία των μαθητών/τριών. Τα φιλοσοφικά κείμενα, ως πρωτογενείς πηγές, έχουν κεντρικό ρόλο στη δόμηση της διδασκαλίας, αφού δίνουν το έναυσμα για το ξεδίπλωμα των ουσιαστικότερων εννοιών του εκάστοτε μαθήματος και το άνοιγμα των φιλοσοφικών εννοιών προς την κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα, προσφέροντας ταυτόχρονα τις αναγκαίες πυρηνικές γνώσεις.

Οι μαθητές/τριες διαλέγονται με τα φιλοσοφικά κείμενα ακολουθώντας τη συστηματικότητα του φιλοσοφικού στοχασμού. Η τριβή με τα κείμενα, η απορία, ο διάλογος, η συζήτηση, η λογική και το επιχείρημα επανέρχονται στο επικοινωνιακό πλαίσιο κάθε διδακτικής πράξης, καλλιεργώντας έτσι τις δεξιότητες του «σκέπτεσθαι» και του «κρίνειν», δεξιότητες που καθίστανται αναγκαίες για κάθε πτυχή του βίου, του πολιτισμού και της επιστήμης. Ο/Η εκπαιδευτικός καλείται να αποφύγει τον ρητορικό σχολαστικισμό και τη μετάδοση γνώσεων ξεκομμένων από το ιστορικό και κοινωνικό γίνεσθαι των μαθητών/τριών. Η φιλοσοφική ενασχόληση έχει ως στόχο τη σύνθεση της θεωρητικής γνώσης με την πράξη· δεν γίνεται – όπως παρατηρεί ο Αριστοτέλης – για να μάθουμε απλώς τι είναι αρετή, αλλά για να γίνουμε ενάρετοι (*Ηθικά Νικομάχεια* 1103b26-28).

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις των εκπαιδευτικών, που καλούνται να διδάξουν το μάθημα Λογικής-Φιλοσοφίας, θα πρέπει να στοχεύουν – μέσα στο πλαίσιο των «Δεικτών Επιτυχίας» και των «Δεικτών Επάρκειας» του κάθε μαθήματος – στην υπέρβαση των στερεότυπων αντιλήψεων και των σύγχρονων μύθων, ακολουθώντας έτσι τις πηγές και τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης, όπως αποτυπώνεται στην προσωκρατική Φιλοσοφία: ως αναζήτηση της αλήθειας και υπέρβαση της πλάνης και της μυθολογικά θεμελιωμένης παράδοσης.

5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση (προφορική, γραπτή, διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική), που έχουν στη διάθεσή τους οι εκπαιδευτικοί, συνιστά συνεχή και ανοικτή διαδικασία, η οποία αποτελεί οργανικό τμήμα της διδακτικής μεθοδολογίας. Μέσα ακριβώς από τη διαδικασία αυτήν οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των μεθόδων και των στρατηγιών που εφάρμοσαν, αλλά και των μέσων που χρησιμοποίησαν στη διδακτική πράξη, ελέγχοντας τη συνάφεια ανάμεσα στους «Δείκτες Επιτυχίας» και τους «Δείκτες Επάρκειας», στους οποίους δομείται η ουσία της διδακτικής πράξης. Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών θα πρέπει να γίνεται μέσα από πολλαπλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως: (α) η προφορική και η γραπτή εξέταση, όπου δίδεται σημασία όχι μόνο στις βασικές - πυρηνικές γνώσεις του μαθήματος αλλά, κυρίως, στην ικανότητα της κριτικής - αναστοχαστικής σκέψης των μαθητών/τριών και (β) οι μικρές ή μεγαλύτερες «Διαθεματικές/Διεπιστημονικές Συνθετικές/Ερευνητικές Εργασίες (Projects)» σε θεμελιώδη ζητήματα που απασχολούν τη Φιλοσοφία και τη Λογική. Στην περίπτωση των «Συνθετικών/Ερευνητικών Εργασιών (Projects)» θα πρέπει να αξιολογείται η επιστημονική δομή και μορφή της εργασίας (πίνακας περιεχομένων, υποσημειώσεις, παραπομπές, βιβλιογραφία κ.ά.), αλλά και η ικανότητα των μαθητών/τριών να παρουσιάσουν το θέμα της εργασίας τους στην ολομέλεια της τάξης.

6. Διδακτικά Εγχειρίδια¹:

Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, *Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση* [Βιβλίο Μαθητή], ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012.

Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, *Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση* [Βιβλίο Καθηγητή], ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ [χ.χ.].

Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, *Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής* [Βιβλίο Μαθητή], ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012.

Δημήτρης Πορτίδης, *Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική* [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016.

Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, *Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση*, [Βιβλίο Μαθητή], ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].

Νίκος Ορφανίδης, *Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου*, [Βιβλίο Μαθητή], ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003.

Νίκος Ορφανίδης, *Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου* [Βοήθημα Καθηγητή], ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999.

¹ Όλα τα Διδακτικά Εγχειρίδια είναι διαθέσιμα και σε ψηφιακή – ηλεκτρονική μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΟΓΙΚΗΣ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Το μάθημα της Λογικής-Φιλοσοφίας στη Β' Λυκείου διδάσκεται τέσσερις (4) περιόδους την εβδομάδα. Συνεπώς, το σύνολο των διδακτικών περιόδων ανέρχεται στις εκατόν είκοσι τέσσερις (124). Η γενική κατανομή των διδακτικών περιόδων έχει, ενδεικτικά, ως εξής:

	Διδακτικές Περίοδοι
Διαθέσιμος Διδακτικός Χρόνος	112
Συνθετικές – Ερευνητικές Εργασίες (Projects)	8
Επαναλήψεις – Αξιολογήσεις	4
Σύνολο	124

Διευκρινίζεται ότι κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς οι μαθητές/τριες έχουν υποχρέωση να εκπονήσουν μία, τουλάχιστον, «Συνθετική/Ερευνητική Εργασία (Project)» υπό τη συνεχή παρακολούθηση και καθοδήγηση των διδασκόντων. Συνεπώς, στο σύνολο των διδακτικών περιόδων συνυπολογίζονται οι διδακτικές περιόδοι για «Συνθετικές/Ερευνητικές Εργασίες (Projects)», αφού αυτές εντάσσονται λειτουργικά στο μάθημα, με την επίλυση αποριών και τη διακριτική καθοδήγηση των μαθητών/τριών, κατά τη διάρκεια ολόκληρου του τετραμήνου. Η λεπτομερής κατανομή του διδακτικού χρόνου ανά «Θεματική Ενότητα», όπως γίνεται πιο κάτω, κυμαίνεται από τη μία (1) μέχρι και τις τέσσερις (4) διδακτικές περιόδους και ανέρχεται συνολικά, μαζί με τον χρόνο που διατίθεται για τις «Συνθετικές/Ερευνητικές Εργασίες (Projects)» στις εκατόν είκοσι (120) διδακτικές περιόδους. Ξεχωριστά υπολογίζεται μόνο ο χρόνος των επαναλήψεων και αξιολογήσεων των τετραμήνων, που ανέρχεται στις τέσσερις (4) διδακτικές περιόδους και αφαιρείται από το σύνολο των εκατόν είκοσι τεσσάρων (124) διδακτικών περιόδων που αναλογούν στο μάθημα. Η πιο κάτω κατανομή, αν και ενδεικτική, γίνεται ώστε να καταστεί εφικτή η κάλυψη των «Δεικτών Επιτυχίας» και «Δεικτών Επάρκειας» του μαθήματος. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει το δικαίωμα να κάνει, μερική, ανακατανομή του διδακτικού χρόνου αναλόγως των ικανοτήτων και του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών του/της. Ωστόσο, η υπερβολική προσκόλληση σε μία από τις «Επιμέρους Θεματικές Ενότητες» πρέπει να αποφεύγεται, καθώς η διάθεση του επιπρόσθετου χρόνου λειτουργεί εις βάρος των υπόλοιπων «Θεματικών Ενότητων».

ΛΟΓΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Διδ. Περ.	Επιμέρους Θεματική Ενότητα	Δείκτες Επιτυχίας	Δείκτες Επάρκειας	Διδακτικά Εγχειρίδια - Πρωτογενείς Πηγές – Δευτερογενείς Πηγές
1. ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ – ΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ				
1.1 Η Ιδιαιτερότητα της Φιλοσοφικής Σκέψης				
1	1.1.1 Τι είναι Φιλοσοφία; Ορισμός του “φιλοσοφείν”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να αποκτήσει την αίσθηση του προβληματισμού που αφορά στις λειτουργίες της Φιλοσοφίας. 2. Να διακρίνει τη Φιλοσοφία από το “φιλοσοφείν”.	1. Η σημασία της φιλοσοφικής στάσης απέναντι στη ζωή. 2. Η κατάχρηση των λογοτεχνικών σχημάτων στον χώρο της φιλοσοφικής σκέψης και οι παρανοήσεις που προκαλούνται από την πληθωρική χρήση του όρου “φιλοσοφία”. 3. Η διάκριση ανάμεσα στη “σοφία” (κατοχή της γνώσης) και τη “φιλοσοφία” (αγάπη για τη γνώση).	<u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 7. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i> , ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 10-12, 120. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i>

			<p>4. Η ιδιαιτερότητα του “φιλοσοφείν” («Πώς φιλοσοφούμε;») ως τρόπου σκέψης και στοχασμού.</p>	<p>(Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 9-15, 163.</p> <p><u>Πρωτογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Συμπόσιο</i> 203c-204b <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Karl Jaspers, <i>Εισαγωγή στη φιλοσοφία</i>, (μτφρ. Χρ. Μαλεβίτσης), Αθήνα, Δωδώνη, σ. 102-103. - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 24-27. - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 19-41. - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 15-36. - J.P. Vernant, <i>Οι απαρχές της ελληνικής σκέψης</i>, (μτφρ.: Ε. Κακοσαίου-Νικολούδη), Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα 1992, σ. 173-176. - B. Snell, <i>Η ανακάλυψη του</i>
--	--	--	---	--

				Πνεύματος. Ελληνικές ρίζες της ευρωπαϊκής σκέψης, (μτφρ.: Δ.Ι. Ιακώβ), Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ 1981, σ. 292-293.
2	1.1.2 Η γοητεία, των “φιλοσοφικών ερωτημάτων”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να κατανοήσει τον οριακό χαρακτήρα των “φιλοσοφικών ερωτημάτων”. 2. Να εκτιμήσει την αξία του “φιλοσοφικού ερωτήματος” για τη διεύρυνση και την εξέλιξη της γνώσης. 3. Να συνειδητοποιήσει τη σχέση του “φιλοσοφικού ερωτήματος” με την απορία.	1. Ο οριακός-θεμελιακός χαρακτήρας του “φιλοσοφικού ερωτήματος”. 2. Η σκέψη πάνω στη σκέψη και η διεύρυνση της γνώσης. 3. Η συμπόρευση “φιλοσοφικού ερωτήματος” και φιλοσοφικής «απάντησης» ως διαδικασία γέννησης ενός νέου ερωτήματος. 4. Το “φιλοσοφικό ερώτημα” ως εγγύηση της διαρκώς αναγεννώμενης και εξελισσόμενης σκέψης. 5. Το “φιλοσοφικό ερώτημα” ως απορία και όχι ως αναζήτηση πληροφοριών και γνώσεων.	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΠΥΓΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 8-12. <u>Πρωτογενείς Πηγές:</u> - Πλάτων, Μένων 80a. - Αριστοτέλης, Μετά τα Φυσικά Α 982a-982b. - Ludwig Wittgenstein, Φιλοσοφικές Έρευνες [: Ludwig Wittgenstein, Φιλοσοφικές Έρευνες, (μτφρ.: Π. Χριστοδουλίδης), Αθήνα, εκδ. Παπαζήση 1977, σ. 309]. <u>Δευτερογενείς πηγές:</u>

				<p>- Θεόφιλος Βέικος, <i>Εισαγωγή στις φιλοσοφικές σπουδές</i>, Αθήνα, Γρηγόρης 1988, σ. 5.</p> <p>- Θεόφιλος Βέικος, «Τα φιλοσοφικά προβλήματα, παλιά και νέα»: <i>Αναλυτική Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 2000, 27-41.</p>
3	<p>1.1.3 Το ζήτημα της “αρχής” (Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμενης) και της “δομής” (Ηράκλειτος, Παρμενίδης, Δημόκριτος) του κόσμου στην προσωκρατική Φιλοσοφία.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να αναλύσει την έννοια της “αρχής του κόσμου” και να διακρίνει τη διαλεκτική κίνηση των επιχειρημάτων μέσα από τη διαπλοκή των θέσεων του Θαλή, του Αναξίμανδρου και του Αναξίμενη. 2. Να αναλύσει την έννοια της “δομής του κόσμου” και να διακρίνει τη διαλεκτική κίνηση των επιχειρημάτων μέσα από τη διαπλοκή των θέσεων του Ηράκλειτου, του Παρμενίδη και του Δημόκριτου. 3. Να εκτιμήσει τη γόνιμη και 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η διαχρονικότητα του ερωτήματος περί της “αρχής του κόσμου”. 2. Η προσωκρατική φιλοσοφία ως αρχή της φιλοσοφικής διάνοησης. 3. Η ορθολογική ερμηνεία του κόσμου και η υπέρβαση των αυθαιρεσιών του μύθου. 4. Θαλής: ο κόσμος ως σύνθεση των τεσσάρων στοιχείων της φύσης (νερό, φωτιά, αέρας, γη). Πρώτη αρχή το νερό. 5. Αναξίμανδρος: η σχέση <i>δικαιοσύνης</i> και <i>αναγκαιότητας</i> ανάμεσα στα τέσσερα στοιχεία της φύσης. Η αρχή του κόσμου βρίσκεται έξω από τα 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 12-20 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p>Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 121.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 143-161, 163-164.</p>

		<p>παρωθητική αξία της προσωκρατικής φιλοσοφίας για τη μεταγενέστερη φιλοσοφική δημιουργία.</p>	<p>τέσσερα στοιχεία της φύσης. Πρώτη αρχή το <i>άπειρο</i>.</p> <p>6. Αναξιμένης: πρώτη αρχή ο <i>αέρας</i>.</p> <p>7. Ηράκλειτος: ο πόλεμος (σύγκρουση) πατέρας των πάντων. Η αέναη κίνηση («τα πάντα ρει») και η κυκλική πορεία από το αρχέγονο <i>πυρ</i> προς το αρχέγονο <i>πυρ</i>, όπως επιβάλλεται από τον <i>λόγο</i> και την <i>εμπαρμένη</i> (<i>δίκη</i>). Η αρχή της <i>δικαιοσύνης</i>, που διέπει το σύμπαν, ως εμπόδιο για τον εκφυλισμό του κόσμου από την αέναη κίνηση. Η <i>παλίντονος</i> αρμονία, ως ισορροπία των αντιτιθέμενων τάσεων.</p> <p>8. Η φιλοσοφία του Παρμενίδη ως αντίδραση στη φιλοσοφία του Ηράκλειτου.</p> <p>9. Παρμενίδης: η ανάγκη για ένα σταθερό σημείο αναφοράς μέσα στη σκέψη και όχι στις αισθήσεις. Η απάτη των αισθήσεων. Η ταύτιση σκέψης και πραγματικότητας μέσω του αναλλοίωτου των <i>εννοιών</i> (που ενοικούν στη σκέψη). Η ταύτιση ύπαρξης και νόησης.</p>	<p><u>Πρωτογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i> Α 983b-984b. - Ηράκλειτος, <i>Περί φύσεως</i> 1, 2, 30, 31, 36, 43, 44, 51, 53, 60, 67, 88, 90, 93, 94,101, 107, 119, 123. - Παρμενίδης, <i>Περί φύσεως</i> - Πηγές για τον Ηράκλειτο τον Παρμενίδη και τον Δημόκριτο διαθέσιμες στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Λ. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i>, ΚΕΓ 2012, στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html]. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i> Α 985b. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - W.K.C. Guthrie, <i>Οι έλληνες φιλόσοφοι. Από τον Θαλή ως</i>
--	--	---	--	--

			<p>10. Η φιλοσοφία του Δημόκριτου ως προσπάθεια σύνθεσης των φιλοσοφιών του Ηράκλειτου και του Παρμενίδη και ως επιστέγασμα της προσωκρατικής σκέψης.</p> <p>11. Δημόκριτος: <i>Άτομο και Κενό</i>. Η σταθερότητα του <i>ατόμου</i> και η διαρκής <i>κίνηση</i> του στο <i>κενό</i> ως αιτία της μεταβολής.</p>	<p><i>τον Αριστοτέλη</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 1988, 31-41, 49-66.</p> <p>- G.S. Kirk, J.E. Raven, Malcom Schofield, <i>Οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι</i>, (μτφρ.: Δημοσθένης Κούρτοβι), Αθήνα, ΜΙΕΤ⁴2006.</p> <p>- Κ. Δ. Γεωργούλης, <i>Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα³2000, 41-53, 75-84, 87-93, 107-111.</p> <p>- Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη³2001, σ. 109-129.</p> <p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Α', <i>Οι προσωκρατικοί</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 33-55, 83-94, 119-127, 213-222.</p> <p>- Άννα Πόταγα, «Η επιστημονική και φιλοσοφική σκέψη του Θαλή», <i>Φιλοσοφία</i> 17-18 (1987-1988), σ. 220-232.</p>
--	--	--	---	--

				<p>- Ι.Γ. Καλογεράκιος, «Πυρ και Θεός: φυσική και θεολογία στη σκέψη του Ηράκλειτου», <i>Φιλοσοφία</i> 25-26 (1995-1996), σ. 96-117.</p> <p>- Θ. Βέικος, «Ο λόγος και η τάξη του κόσμου των ανθρώπων στον Ηράκλειτο (απόσπασμα 114)», <i>Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών</i> 28 (1979-85), 411.</p> <p>- Γ. Κουχτσόγλου, «Δημόκριτος: ο πρωτοπόρος θεωρητικός για το άτομο της ύλης», <i>Φιλολογική Πρωτοχρονιά</i> 44 (1987), σ. 233-238.</p> <p>- Γ. Βρεττός, «Το πρόβλημα της κίνησης στη θεωρία του Δημόκριτου περί κόσμου», <i>Εποπτεία</i> 54 (1981), σ. 109-113.</p>
--	--	--	--	---

1.2 Βασικοί Στόχοι της Φιλοσοφικής Δραστηριότητας

2	<p>1.2.1 Το “φιλοσοφικό επιχείρημα” ως απαίτηση για τις πιο βασικές πεποιθήσεις. Οι προϋποθέσεις της “φιλοσοφικής αναζήτησης”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τις κυριότερες στοχεύσεις της φιλοσοφικής δραστηριότητας. 2. Να αποδεχτεί την ανάγκη για λογική θεμελίωση των πεποιθήσεών του. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η “φιλοσοφική αναζήτηση” ως απορία για ό,τι ο κοινός νους θεωρεί αυτονόητο. 2. Η ανάγκη για σαφήνεια των φιλοσοφικών προτάσεων. 3. Η συστηματική μελέτη και διασάφηση των γενικών εννοιών. 4. Η αιτιολόγηση βασικών πεποιθήσεων. 5. Η διαμόρφωση μίας συνολικής θεώρησης του κόσμου και η θέση του ανθρώπου μέσα σ’ αυτόν. 6. Η καθοδήγηση της πράξης και η οργάνωση του τρόπου ζωής. Η ενασχόληση της Φιλοσοφίας με ζητήματα του πρακτικού βίου. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β’ Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 13-18. <p><u>Πρωτογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Ευθύρων</i> 6d-e - Αριστοτέλης, <i>Ηθικά Νικομάχεια</i> 1103b26-28. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Thomas Nagel, <i>Θεμελιώδη φιλοσοφικά προβλήματα</i> (μτφρ.: Χριστίνα Μιχαλοπούλου-Βέικου), Αθήνα, εκδ. Σμίλη 1989, σ. 12-13. - Nigel Warburton, <i>Φιλοσοφία. Τα βασικά ζητήματα</i> (μτφρ.: Β. Χατζοπούλου), Αθήνα, εκδ. Περίπλους 1999, σ. 199-201.
---	---	---	---	---

2	<p>1.2.2 Ο άνθρωπος και ο κόσμος. Από τη θεωρία των Σοφιστών στη Φιλοσοφία του Σωκράτη.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει την αντιπαλότητα που υφίσταται ανάμεσα στον υποκειμενισμό των σοφιστών και τη θεωρία του Σωκράτη αναφορικά με τη γνώση. 2. Να διακρίνει τα στάδια που ακολούθησε ο Σωκράτης, για να διατυπώσει τη θεωρία του για τη γνώση. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η συμβολή των Σοφιστών στη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τη φύση και τα φυσικά φαινόμενα στον άνθρωπο και τον κοινωνικό βίο. 2. Το πρακτικό ενδιαφέρον των Σοφιστών για τη Φιλοσοφία και η ενασχόλησή τους με την πειθώ. 3. Το θεωρητικό ενδιαφέρον του Σωκράτη για τη γνώση, την επιστήμη και την αλήθεια. 4. Η “σωκρατική μέθοδος” ως έρευνα για τον άνθρωπο μέσα από την αναζήτηση της αλήθειας. 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου</i>. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 20-23 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ]. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 13-26, 121-122. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 17-34, 164. <p><u>Πρωτογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Σέξτος Εμπειρικός, <i>Πυρρώνειοι υποτυπώσεις</i> I, 216 κ.ε. [μτφρ.: Νίκου Σκουτερόπουλου στο: <i>Η αρχαία σοφιστική</i>, Αθήνα, εκδ. Γνώση 1991, σ.66 κ.ε]. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, Γ 1007b18 [μτφρ.:
---	--	--	--	---

				<p>Νίκου Σκουτερόπουλου στο: <i>Η αρχαία σοφιστική</i>, Αθήνα, εκδ. Γνώση 1991, σ.72 κ.ε].</p> <p>- Σέξτος Εμπειρικός, <i>Προς μαθηματικούς</i>, VII 65 κ.ε. [μτφρ.: Νίκου Σκουτερόπουλου στο: <i>Η αρχαία σοφιστική</i>, Αθήνα, εκδ. Γνώση 1991, σ.186].</p> <p>- Γοργίας, <i>Ελένης εγκώμιον</i> [μτφρ.: Νίκου Σκουτερόπουλου στο: <i>Η αρχαία σοφιστική</i>, Αθήνα, εκδ. Γνώση 1991, σ.222. Πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Α. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i>, ΚΕΓ 2012, στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p>- Πλάτων, <i>Σοφιστής</i> 253b-256e.</p>
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Κρίτων</i> 46b και 47d. - Πλάτων, <i>Φαίδων</i> 89d-90d. - Πλάτων, <i>Μένων</i> 71-74b, 80ab, 93a-94e, 99a-110a. - Πλάτων, <i>Λάχης</i> 187e-188ab. - Πλάτων, <i>Θεαίτητος</i> 150b-151d. - Πλάτων, <i>Φαίδρος</i> 229-230a. - Πλάτων, <i>Απολογία</i>, 21b-38a. - Αριστοτέλης, <i>Περί σοφιστικών ελέγχων</i>, 183b34-184b8. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - J. de Romilly, <i>Οι μεγάλοι σοφιστές στην Αθήνα του Περικλή</i>, (μτφρ.: Φ.Ι. Κακριδής), Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα 1994, σ. 31-33, 67-68, 240-245. - Νίκος Σκουτερόπουλος, <i>Η αρχαία σοφιστική</i> (κείμε.-επιμ.: Ν. Σκουτερόπουλος), Αθήνα, Γνώση 1991. - W.K.C. Guthrie, <i>Οι έλληνες φιλόσοφοι. Από τον Θαλή ως τον Αριστοτέλη</i>, Αθήνα, εκδ.
--	--	--	--

				<p>Παπαδήμα 1988, 67-82.</p> <p>- W.K.C. Gurthie, <i>Οι Σοφιστές</i>, (μτφρ.: Δ. Τσεκουράκης), Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ, ²1991, σ. 62-66, 90-95.</p> <p>- Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 157-174.</p> <p>- E.R. Dodds, <i>Οι Έλληνες και το Παράλογο</i>, (μτφρ.: Γ. Γιατρομανωλάκης), Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα 1978, σ. 157-158.</p> <p>- C.J. Classen, «Σοφιστική και σοφιστές στον Αριστοτέλη», (μτφρ.: Γ. Καλογεράκος), <i>Παλίμψηστον</i> 9-10 (1989-1990), σ. 69-92.</p> <p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Α', <i>Οι προσωκρατικοί</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 223-240.</p> <p>- Κ. Δ. Γεωργούλης, <i>Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα ³2000, 138-149.</p>
--	--	--	--	--

				<p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Β', <i>Από τον Σωκράτη και μετά</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 9-52.</p> <p>- Βασ. Κάλφας – Γ. Ζωγραφίδης, <i>Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι. Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση</i> (συντ. σειράς/πρόλ.: Δ.Ν. Μαρωνίτης), Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 2011, υποενότητα 6.7 [διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/filosofia/index.html].</p>
--	--	--	--	--

1.3 Κλάδοι της Φιλοσοφίας και Επιστήμες

2	<p>1.3.1 Η Φιλοσοφία προηγείται και έπεται των επιστημών.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την ιδιοτυπία της Φιλοσοφίας σε σχέση με την επιστήμη και να προβληματιστεί για τη δυνατότητα ή την αναγκαιότητα ύπαρξής της. 2. Να εντοπίσει τη διαφορά της Φιλοσοφίας από τις επιστήμες κυρίως ως προς τον ανοικτό χαρακτήρα των ερωτημάτων, το εύρος των απαντήσεων και τη λογική θεμελίωση των επιχειρημάτων της. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η αμφίδρομη πορεία των φιλοσοφικών ιδεών από και προς την επιστήμη. 2. Η συμβολή της Φιλοσοφίας στην επεξεργασία, ανάλυση και διασάφηση των επιστημονικών προτάσεων και θεωριών, με τρόπο που οδηγεί το νήμα της γνώσης πέρα από τις επιστήμες. 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΠΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 20-23. - Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΙΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 6-8 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ]. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 82-95. - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος
---	--	---	---	---

				2002, σ. 85-91, 101-107.
2	1.3.2 Κλάδοι της Φιλοσοφίας. “Γνωσιολογία”, “Οντολογία – Μεταφυσική”, “Λογική”, “Ηθική”, “Αισθητική”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται 1. Να κατανοήσει τον επιμερισμό της Φιλοσοφίας σε κλάδους ως αναγκαιότητα και αποτέλεσμα των επιμέρους φιλοσοφικών αναζητήσεων.	1. Οι κλάδοι της Φιλοσοφίας προσδιοριζόμενοι με βάση τα “φιλοσοφικά προβλήματα” που καλούνται να συζητήσουν. 2. Η “Γνωσιολογία” ως ενασχόληση με ερωτήματα που αφορούν στην έννοια και τα όρια της γνώσης. 3. Η “Μεταφυσική” ως ενασχόληση με ερωτήματα που αφορούν στο <i>ον</i> - στην πραγματικότητα. 4. Η “Λογική” ως ενασχόληση με ερωτήματα που αφορούν στη δομή των <i>συλλογισμών</i> του ανθρώπου. 5. Η “Ηθική” ως ενασχόληση με ερωτήματα που αφορούν στις <i>ανθρώπινες σχέσεις</i> και στην αναζήτηση ενός κοινού κώδικα ηθικής συμπεριφοράς, μίας οικουμενικής μορφής ηθικής ζωής. 6. Η “Αισθητική” (ή “Φιλοσοφία της	<u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΠΥΓΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 18-19. - Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 8-9 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ]. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i> , Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 157-174.

			Τέχνης”) ως ενασχόληση με ερωτήματα που αφορούν στο <i>Ωραίο</i> και το <i>Υψηλό</i> στην καλλιτεχνική δημιουργία.	
1.4 Φιλοσοφία και Κοινωνία				
2	1.4.1 Η κοινωνική και πολιτική διάσταση της Φιλοσοφίας.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να αναγνωρίσει τη Φιλοσοφία ως είδος κοινωνικής παρέμβασης και ως ηθική και πολιτική πράξη. 2. Να συνειδητοποιήσει την τάση της Φιλοσοφίας για κριτική παρέμβαση στην κοινή γνώμη και την κοινωνική συνείδηση.	1. Η συμβολή της Φιλοσοφίας στην ανάπτυξη της ανθρώπινης σκέψης και στον συνειδητό προσανατολισμό της πράξης. 2. Η κριτική παρέμβαση της Φιλοσοφίας στην κοινωνική συνείδηση ως δραστηριότητα που αναπληρώνει την έλλειψη κριτικής και ορθολογικότητας, που παρουσιάζει η συλλογική ζωή. 3. Η Φιλοσοφία ως κοινωνική λειτουργία: (α) η <i>διανοητική εργασία των φιλοσόφων</i> , που γίνεται παράλληλα με τους άλλους διανοούμενους (επιστήμονες, καλλιτέχνες, ποιητές κ.ά.) σε μία συγκεκριμένη κοινωνία (β) η <i>προσφορά των φιλοσόφων</i> σε μία συγκεκριμένη κοινωνία, η οποία	<u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΓΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 23-27. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i> , ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 115-119. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 131-136. <u>Πρωτογενείς Πηγές:</u> - Πλάτων, <i>Γοργίας</i> 484c-486a.

			<p>αποδέχεται ή δεν αποδέχεται τις αναθεωρητικές απόψεις τους.</p>	<p>- Αριστοτέλης, <i>Πολιτικά</i> 1, 1252b27-1253a39 [[: πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Α. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i>, ΚΕΓ 2012 στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p>- Βοήθιος, <i>Παραμυθία της Φιλοσοφίας</i> 6 III [[: Βοήθιος, <i>Παραμυθία της Φιλοσοφίας</i>, (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Αντώνης Σακελλαρίου), Αθήνα, εκδ. Πατάκη 1997].</p> <p>- Baruch Spinoza, <i>Πραγματεία για τη διόρθωση του Νου</i> [[: Σπινόζα, <i>Πραγματεία για τη διόρθωση του Νου</i>, (1677), (μτφρ.: Bernard Jacquemart – Βασιλική Γρηγοροπούλου / επιμ.-σχόλ.-επίμ.: Βασιλική</p>
--	--	--	--	---

				<p>Γρηγοροπούλου), Αθήνα, εκδ. Πόλις 2000].</p> <p>- Jean-Jacques Rousseau, <i>Κοινωνικό Συμβόλαιο</i> [: Ζαν Ζακ Ρουσό, <i>Κοινωνικό Συμβόλαιο</i>, (1762), (μτφρ.: Β. Γρηγοροπούλου – Α. Σταϊνχάουερ), Αθήνα, εκδ. Πόλις 2004].</p> <p>- John Locke, <i>Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως</i> [: Τζον Λοκ, <i>Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως</i>, (1689), (μτφρ.: Π. Κιτρομηλίδης), Αθήνα, εκδ. Γνώση 1990].</p> <p>- Herbert Marcuse, <i>Λόγος και επανάσταση. Ο Χέγκελ και η γένεση της κοινωνικής θεωρίας</i> [: Herbert Marcuse, <i>Λόγος και επανάσταση. Ο Χέγκελ και η γένεση της κοινωνικής θεωρίας</i>, (μτφρ.: Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος), Αθήνα, εκδ. Ύψιλον 1999].</p>

1	<p>1.4.2 Ο φιλόσοφος και η εξουσία: Σενέκας και Μάρκος Αυρήλιος.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την αρετή του αυτοελέγχου, όπως διατυπώνεται στη φιλοσοφία του Σενέκα και του Μάρκου Αυρήλιου, ως το ουσιώδες χαρακτηριστικό του φιλόσοφου-άρχοντα. 2. Να εννοήσει τη σχέση πολιτικής και Φιλοσοφίας ως τη βασική προϋπόθεση για την άριστη “πολιτεία”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο τρόπος με τον οποίο η Φιλοσοφία αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο της εξουσίας. 2. Οι άνθρωποι της εξουσίας, ως “φιλοθεάμονες της αλήθειας”: η θέαση της αλήθειας ως προϋπόθεση για την έμπρακτη βίωση και άσκηση ενάρετης πολιτικής. 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Βασ. Κάλφας – Γ. Ζωγραφίδης, <i>Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι. Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση</i> (συντ. σειράς/πρόλ.: Δ.Ν. Μαρωνίτης), Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 2011, υποενότητα 12.5 [διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/filosofia/index.html]. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 34-35, 59. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 43. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p>
---	---	---	--	---

				<p>- Πλάτων, <i>Πολιτεία</i> 473c-487d.</p> <p>- Πλάτων, <i>Πολιτικός</i> 305d-311c.</p> <p>- Σενέκας: <i>Επιστολές στον Λουκίλιο</i> [; Σενέκας, <i>Μαθήματα ζωής. Επιστολές στον Λουκίλιο</i>, (μτφρ.: Γιώργος Αραμπατζής), Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 1995.</p> <p>- Μάρκος Αυρήλιος: <i>Εις εαυτόν</i> [; Μάρκος Αυρήλιος, <i>εις εαυτόν</i> (εισ.-παράφρ.: Στέφανος Δέλτα, πρόλ.: Αλ. Π. Ζάννας), Αθήνα, εκδ. Εστία ⁴2009. Πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Α. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i>, ΚΕΓ 2012 στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology</p>
--	--	--	--	---

				/literature/index.html]. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i> , τ.Β', <i>Από τον Σωκράτη και μετά</i> , (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 198-206.
2	1.4.3 Από τη Φιλοσοφία ως τέχνη του ατομικού-μυστικιστικού βίου (Πυθαγόρας) στη Φιλοσοφία ως τέχνη του κοινωνικού βίου (Πλάτωνας).	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να διακρίνει τις ουσιώδεις διαφορές ανάμεσα στην “ατομική” φιλοσοφία του Πυθαγόρα, και των πυθαγορείων, και την “κοινωνική” φιλοσοφία του Πλάτωνα.	1. Η άρρηκτη σχέση Φιλοσοφίας και θρησκείας στον Πυθαγόρα. 2. Η φιλοσοφία των πυθαγορείων ως διαδικασία μύησης, που οδηγεί σε έναν αυστηρό-ατομικό τρόπο ζωής. 3. Ο Πλάτωνας αναζητητής της ανθρώπινης αρετής και της αληθινής πολιτείας, ως του οικείου χώρου για την άσκηση της αρετής. 4. Η “πλατωνική Ιδέα” ως το πρότυπο, με βάση το οποίο κρίνονται τα ανθρώπινα πράγματα και οι ανθρώπινες πράξεις.	<u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u> - Βασ. Κάλφας – Γ. Ζωγραφίδης, <i>Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι. Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση</i> (συντ. σειράς/πρόλ.: Δ.Ν. Μαρωνίτης), Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 2011, ενότητα 3 [διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResource

			<p>5. Ο “κόσμος των Ιδεών” ως χώρος υπέρβασης της πολιτικής και ηθικής κρίσης.</p> <p>6. Η ανάγκη <i>μέθεξις</i> του κοινωνικού βίου στον “κόσμο των Ιδεών”.</p>	<p>s/ancient greek/history/filosofia/index.html].</p> <ul style="list-style-type: none"> - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 27-31, 122-123. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 35-40, 164-165. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Πολιτικός</i> 305d-311c. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, Α 985b. - Πλάτων, <i>Πολιτεία</i> 473c-487d. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Κωνσταντίνος Τσάτσος, <i>Η κοινωνική φιλοσοφία των αρχαίων Ελλήνων</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1970. - W.K.C. Gurthie, <i>Οι έλληνες φιλόσοφοι. Από τον Θαλή ως τον Αριστοτέλη</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 1988, 41-48. - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή</i>
--	--	--	--	--

			<p>στη Φιλοσοφία, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 118-120.</p> <p>- Κ. Δ. Γεωργούλης, <i>Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα ³2000, 53-62.</p> <p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Α', <i>Οι προσωκρατικοί</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 65-82.</p> <p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Β', <i>Από τον Σωκράτη και μετά</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 79-117.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Δοκιμή για μια φιλοσοφική στοιχείωση</i>, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1987, σ. 39-41.</p> <p>- G.C. Field, «Οι πυθαγόρειοι»: <i>Ο Πλάτων και η εποχή του. Μια μελέτη γύρω από τη ζωή και τη φιλοσοφία του 4^{ου} αιώνα</i>, (μτφρ.: Α. Η. Σακελλαρίου), Αθήνα, εκδ.</p>
--	--	--	--

Γρηγόρη 1972, σ. 235-250.

1.5 Φιλοσοφία και Ιστορία

2	1.5.1 Από την “Ιστορία της Φιλοσοφίας” στη “Φιλοσοφία της Ιστορίας”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να αναγνωρίσει τη σημασία της ιστορικής εξέλιξης της φιλοσοφικής σκέψης. 2. Να αναλύει και να εξηγεί τη χρησιμότητα του ιστορικού επαναπροσδιορισμού των υπερχρονικών φιλοσοφικών ερωτημάτων.	1. Διάκριση ανάμεσα στην “Ιστορία της Φιλοσοφίας” και τη “Φιλοσοφία της Ιστορίας” . 2. Η “φιλοσοφική δραστηριότητα” ως λαμβάνουσα χώρα σε συγκεκριμένα χωροχρονικά συμφραζόμενα. 3. Η σχέση ανάμεσα στην κοινωνία - εποχή και το περιεχόμενο των “φιλοσοφικών ερωτημάτων”. 4. Η “φιλοσοφική σκέψη” ως εξελισσόμενη δύναμη, διαπνέουσα το γίνεσθαι των επιστημών. 5. Ο επαναπροσδιορισμός των “φιλοσοφικών ερωτημάτων” και των “φιλοσοφικών θεωριών” στα κοινωνικά-ιστορικά συμφραζόμενα της κάθε εποχής. 6. Η Φιλοσοφία ως πολιτισμική πρακτική, φέρουσα τα ίχνη ενός	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 28-30. <u>Πρωτογενής Πηγή:</u> - Georg Wilhelm Friedrich Hegel, <i>Ο Λόγος στην ιστορία. Εισαγωγή στη φιλοσοφία της ιστορίας</i> [Georg Wilhelm Friedrich Hegel, <i>Ο Λόγος στην ιστορία. Εισαγωγή στη φιλοσοφία της ιστορίας</i> (μτφρ.-προλ.-ερμην. σχόλ.: Παναγιώτης Θανασάς), Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο 2006]. <u>Δευτερογενείς Πηγές:</u> - Κ.Δ. Γεωργούλης,
---	---	---	--	---

			<p>πολιτισμού και αποτυπώνουσα συστήματα ιδεών και αναπαραστάσεων.</p> <p>7. Οι έννοιες της “διεπιστημονικότητας” και της “διαθεματικότητας” (π.χ. Φιλοσοφία και εικαστικές τέχνες, Φιλοσοφία και λογοτεχνία, Φιλοσοφία και μαθηματικά κ.ά.).</p>	<p><i>Φιλοσοφία της Ιστορίας</i>, (πρόλ. Αλέξιος Στεφάνου), Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 1976.</p> <p>- Καρλ Γιάσπερς, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Χρήστος Μαλεβίτσης), Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1983, 183-195.</p> <p>- Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 46-53.</p> <p>- Κ. Ι. Δεσποτόπουλος, «Φιλοσοφία της Ιστορίας»: <i>Φιλοσοφικά μελετήματα (1963-1965)</i>, Αθήνα, εκδ. Φέξη 1965, σ. 90-118.</p>
--	--	--	---	--

2. ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ – ΣΚΕΨΗ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Γλώσσα και Σκέψη

2	<p>2.1.1 Η άρρηκτη σχέση μεταξύ “γλώσσας” και “σκέψης”. Μπορώ να σκεφτώ χωρίς λέξεις;</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει την αλληλεπίδραση της “γλώσσας” με τη “σκέψη” και τον επι-κοινωνικό χαρακτήρα της γλώσσας. 2. Να συσχετίσει τη “βαθιά δομή” της γλώσσας με αυτήν της ανθρώπινης σκέψης. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η γλώσσα ως βασικό μέσο με το οποίο συντελείται η εκπαιδευτική διαδικασία και ως γνωστικό αντικείμενο στην εκπαίδευση. 2. Η γλώσσα ως δημιουργημένο κοινωνικών διεργασιών και ιστορικής εξέλιξης. 3. Η γλώσσα ως κώδικας επικοινωνίας, όχι μόνο των ανθρώπων. 4. Η έννοια της “δομής” ως συστήματος στοιχείων αλληλεξαρτώμενων και αδιάσπαστα συνδεδεμένων μεταξύ τους. 5. Η γλώσσα ως δομή και ως σύστημα, που λειτουργεί και αναπτύσσεται βάσει κανόνων στον συνταγματικό και τον παραδειγματικό άξονα, μέσα από τη 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΠΥΓΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 31-34. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Σοφιστής</i> 263e-264a. - Αριστοτέλης, <i>Ρητορική</i> 3 1404b1-25 [Πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Λ. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i>, ΚΕΓ 2012 στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής
---	--	---	--	--

			<p>Γραμματική και το Συντακτικό.</p> <p>6. Η γλώσσα ως μέσο έκφρασης σκέψεων και νοημάτων και ο συσχετισμός της “βαθιάς δομής” της γλώσσας με τη δομή της ανθρώπινης σκέψης.</p>	<p>Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u> - Θεόφιλος Βέικος, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία. Προβλήματα – Αναλύσεις – Ασκήσεις</i>, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο 1989, σ. 71-88. - Νόαμ Τσόμσκι, <i>Μορφή και νόημα στις φυσικές γλώσσες</i>, (μτφρ.: Μ. Μαρκίδης), Αθήνα, 1977, σ. 16. - Θεόφιλος Βέικος, «Η ασάφεια της γλώσσας. Frege και Russell»: <i>Αναλυτική Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 2000, 62-90. - Αλεξ. Γεωργακοπούλου – Διονύσης Γούτσος, <i>Κείμενο και Επικοινωνία</i>, Αθήνα εκδ. Ελληνικά Γράμματα 1999, σ. 17-36. - Πανταζής Τσελεμάνης, «Θεωρίες του νοήματος και φιλοσοφία της γλώσσας»,</p>
--	--	--	--	---

				Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση, 3 (1986), σ. 277-289.
2.2 Λέξεις, Νόημα και Καθολικές Έννοιες				
3	2.2.1 Λέξη, πράγμα και νόημα. “Έννοιες” και “καθολικές έννοιες” ή “καθόλου όντα”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να συλλάβει την κοινωνική διάσταση της γλώσσας. 2. Να συνειδητοποιήσει τους τρόπους νοηματοδότησης των λέξεων. 3. Να είναι σε θέση να αναπτύσσει προβληματισμό πάνω στη σχέση λέξεων και εννοιών αλλά και εννοιών και πραγμάτων.	1. Η σχέση μεταξύ της λέξης και της έννοιας. 2. Η σχέση μεταξύ της έννοιας και του πράγματος. 3. Ο άνθρωπος ως “παραγωγός” και “χρήστης” εννοιών. 4. Η αναγκαιότητα των εννοιών στην ανάπτυξη της γνώσης και της επιστήμης και στην κατανόηση της δομής και της λειτουργίας του κόσμου. 5. Η κυριολεκτική (αναφορική-δηλωτική) και η μεταφορική (συνυποδηλωτική) λειτουργία της γλώσσας. 6. Το “σημειακό τρίγωνο”: “σημαίνον” (γλωσσική μορφή) –	<u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 35-36. <u>Πρωτογενείς Πηγές:</u> - Πλάτων, <i>Φαίδων</i> 78d-79a. - Αριστοτέλης, <i>Περί ερμηνείας</i> 16a19-21. - Αριστοτέλης, <i>Ρητορική</i> 3 1404b1-25 [Πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Λ. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i> , ΚΕΓ 2012 στην ιστοσελίδα του

			<p>“σημαινόμενο” (περιεχόμενο νοήματος-έννοια) – “αναφερόμενο” (αυτό που δηλώνεται).</p>	<p>Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p>- Ludwig Wittgenstein, <i>Πολιτισμός και αξίες</i> [: Ludwig Wittgenstein, <i>Πολιτισμός και αξίες</i> (μτφρ.: Μ. Δραγώνα-Μονάχου, Κ. Κωβαίος), Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα 2000, σ. 127-128].</p> <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u> Θεόφιλος Βέικος, <i>Αναλυτική Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Σμίλη 1990, σ. 64.</p>
3	2.2.2 Από τους δύο κόσμους του Πλάτωνα στον έναν κόσμο του Αριστοτέλη.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τις διαφορές ανάμεσα στις πλατωνικές ιδέες και τα αριστοτελικά “καθόλου”. 2. Να επιχειρηματολογεί υπέρ ή κατά 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο μεταβλητός-αισθητός κόσμος και ο αμετάβλητος-νοητός κόσμος (“κόσμος των Ιδεών”) του Πλάτωνα. 2. Η αριστοτελική-τελολογική αντίληψη του κόσμου: τα <i>συμβεβηκότα</i> και η <i>ουσία</i> του ενός πράγματος, οι τέσσερις <i>αίτιες</i> (ύλη, μορφή, ενέργεια, σκοπός) 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ.</p>

		<p>της ύπαρξης και της αναγκαιότητας των “καθολικών εννοιών”.</p> <p>3. Να αναπτύσσει προβληματισμό πάνω στις έννοιες “νόημα”, “χρήση λέξεων” και “ατομική γλώσσα”.</p>	<p>και η αριστοτελική <i>εντελέχεια</i>.</p> <p>3. Η αντικειμενικότητα των εννοιών έναντι της υποκειμενικότητας των σκέψεων.</p> <p>4. Η διαρκώς εξελισσόμενη φύση των εννοιών (εμπλουτισμός και αναθεώρηση των εννοιών ανάλογα με τα διδάγματα της επιστήμης και την εξέλιξη της ανθρώπινης σκέψης).</p>	<p>37-41.</p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 23-27, 29-33 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 27-38, 39-50.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου (Βοήθημα Καθηγητή)</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 35-40, 47-60, 164-165.</p> <p>- Βασ. Κάλφας – Γ. Ζωγραφίδης, <i>Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι. Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση</i> (συντ. σειράς/πρόλ.: Δ.Ν. Μαρωνίτης), Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 2011,</p>
--	--	---	---	--

			<p>υποενότητες 7.5 και 7.7. [διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/filosofia/index.html].</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Φαίδων</i>. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, Α 987b. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, Β 998b-999a. - Αριστοτέλης, <i>Περί ερμηνείας</i>, 16a19-21. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - W.K.C. Guthrie, <i>Οι έλληνες φιλόσοφοι. Από τον Θαλή ως τον Αριστοτέλη</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 1988, 83-100, 119-136. - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 175-217. - Κ. Δ. Γεωργούλης, <i>Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας</i>,
--	--	--	---

				<p>Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα ³2000, 179-192, 247-257.</p> <p>- Luciano de Crescenzo, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Β', <i>Από τον Σωκράτη και μετά</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 101-105.</p> <p>- Κωνσταντίνος Τσάτσος, <i>Αφορισμοί και διαλογισμοί</i>, Αθήνα 1991, εκδ. Εστία, σ. 87-88.</p> <p>- Ι.Ν. Θεοδωρακόπουλος, <i>Εισαγωγή στον Πλάτωνα</i>, Αθήνα ⁵1970, 199-267.</p>
2.3 Τι Είναι η Αλήθεια;				
2	2.3.1 Από την “ασφάλεια” του ψεύδους στην “ανασφάλεια” της αλήθειας: η πλατωνική <i>Εικόνα του σπηλαίου</i> .	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει τη χρήση της αλήθειας ως “ουσίας” μέσα στη μακρά φιλοσοφική παράδοση. 2. Να διασυνδέσει την πορεία προς την αλήθεια με την αναμορφωτική δοκιμασία 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου ως αναπαράσταση της αναγωγικής πορείας προς την αλήθεια και της υπέρβασης της φαινομενικότητας. 2. Η πορεία από την κατάσταση της “δουλείας” προς το φως ως κίνηση, όχι απλώς θεωρητική, αλλά – κυρίως 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 28-29 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p>

		<p>του προσώπου, όπως προκύπτει μέσα από την παιδεία (“μόρφωση”).</p>	<p>– υπαρξιακή.</p> <p>3. Ο κόσμος “έξω από το σπήλαιο” ως ο νοητός “κόσμος των Ιδεών” και της αλήθειας.</p> <p>4. Η σχέση αλήθειας και παιδείας: η μεταστροφή του ελεύθερου, πλέον, “δεσμώτη” ως η μεταστροφή (μόρφωση) του ανθρώπου μέσω της παιδείας.</p>	<p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 36-37.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 44-45.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Πλάτων, <i>Πολιτεία</i> 7, 514a-517a [πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Λ. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i> στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- Β.Ν. Τατάκης, «Το πρόβλημα της αλήθειας: Σκέψη και ελευθερία και άλλα μελετήματα, Αθήνα, εκδ. Αστήρ 1975, σ. 27-44.</p>
--	--	---	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> - Κ. Δ. Γεωργούλης, <i>Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας</i>, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα³2000, 231-234. - Ι.Ν. Θεοδωρακόπουλος, <i>Εισαγωγή στον Πλάτωνα</i>, Αθήνα, ²1970, σ. 171-174. - Λουτσιάνο Ντε Κρεσέντσο, <i>Ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας</i>, τ.Β', <i>Από τον Σωκράτη και μετά</i>, (μτφρ.: Παναγιώτης Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994, 99-101.
3	2.3.2 Ο ορισμός της αλήθειας. Η “σωκρατική μέθοδος” για την αναζήτηση της αλήθειας.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να εκτιμήσει τη διαχρονική αξία της “σωκρατικής μεθόδου” για την αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας. 2. Να αναγνωρίσει το αληθές και το ψευδές ως χαρακτηριστικά του ανθρώπινου λόγου. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η θεμελιική θέση της απορίας στη “σωκρατική μαιευτική μέθοδο”: “<i>εν οίδα ότι ουδέν οίδα</i>”. 2. Τα τρία στάδια της “σωκρατικής μεθόδου”: (α) η “σωκρατική ειρωνεία” (απόρριψη υφιστάμενων προκαταλήψεων και προσποίηση άγνοιας), (β) διεξοδική και ολόπλευρη διερεύνηση μέσω διαλόγου, (γ) διατύπωση του ορισμού μίας έννοιας. 3. Η σχέση αλήθειας και πραγμάτων. 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου</i>. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 42-44. - Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου</i>. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΕΠΘ-ΙΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 21-23 [διαθέσιμο σε ψηφιακή

			<p>4. Η σχέση αλήθειας και προτάσεων ή σκέψεων.</p> <p>5. Η σχέση αλήθειας και γνώσης.</p> <p>6. Η διάκριση ανάμεσα στην “αλήθεια” και την “αληθοφάνεια”.</p>	<p>μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠΠ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 18-26. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 28-30. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πλάτων, <i>Απολογία Σωκράτους</i>, 21b-22e, 28c-29e. - Πλάτων, <i>Σοφιστής</i>, 263d. - Πλάτων, <i>Μένων</i> 71-74b, 80ab. - Πλάτων, <i>Λάχης</i> 187e-188ab. - Πλάτων, <i>Θεαίτητος</i>, 150b-151d. - Αριστοτέλης, <i>Μετα τα Φυσικά</i> 1011b25-28. - Αριστοτέλης, <i>Μετα τα Φυσικά</i>, 1051b7. - Αριστοτέλης, <i>Ηθικά Νικομάχεια</i> 1140a20-21. - Αριστοτέλης, <i>Περί Ποιητικής</i> 9, 1451a36-
--	--	--	---	---

				<p>1451b32 [πηγή διαθέσιμη και στην ηλεκτρονική μορφή του βιβλίου: Θ.Κ. Στεφανοπούλου, Στ. Τσιτσιρίδη, Λ. Αντζουλή, Γ. Κριτσέλη, <i>Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας</i> στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/index.html].</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Νίκος Ορφανίδης, <i>Δοκιμή για μια φιλοσοφική στοιχείωση</i>, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1987, σ. 38-39. - Gr. Vlastos, «Η σωκρατική ειρωνεία»: <i>Σωκράτης. Ειρωνευτής και ηθικός φιλόσοφος</i> (μτφρ.: Παύλος Καλλιγιάς / Προλεγ.-επιμ.: Αλέξανδρος Νεχαμάς), Αθήνα, εκδ. Εστία 1993, σ. 57-89. - W.K.C. Gurthie, <i>Σωκράτης</i>, (μτφρ.: Τ. Νικολαΐδης), Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ ²1991, σ.
--	--	--	--	--

				175-177. - Ζωή Αντωνοπούλου-Τρεχλή, <i>Η πολιτική φιλοσοφία της αρχαιοελληνικής τέχνης. Η πολιτική ως τέχνη – η τέχνη ως πολιτική στην Αρχαία Ελλάδα</i> , Αθήνα, εκδ. “Νέα Σύνορα”-Λιβάνη 2001, σ. 255-257.
2	2.3.3 Θεωρίες για την αλήθεια.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να εξοικειωθεί με τις βασικές θεωρίες που έχουν διατυπωθεί σχετικά με τα κριτήρια της αλήθειας.</p> <p>2. Να συνειδητοποιήσει και να τεκμηριώνει την αδυνατότητα της ύπαρξης μίας καθολικής-αντικειμενικής θεωρίας για την αλήθεια.</p>	<p>1. Διάκριση των βασικών χαρακτηριστικών της “Θεωρίας της αντιστοιχίας”: η αληθής πρόταση ως η πρόταση που αντιστοιχεί πλήρως στη φύση και τις σχέσεις των πραγμάτων. Η αντίληψη περί της αυθυπαρξίας της πραγματικότητας και της καθοριστικής συμβολής της στη γνώση.</p> <p>2. Διάκριση των βασικών χαρακτηριστικών της “Θεωρίας της συνοχής”: η αληθής πρόταση ως το σύστημα των ερμηνευτικών προτάσεων για ένα θέμα. Το χαρακτηριστικό της αυστηρής λογικής και της συνάφειας των ερμηνευτικών</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β’ Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 44-49.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, 1051b. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i>, 1011b25-28.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος</p>

			προτάσεων.	2002, σ. 302-310. - Γεώργιος Στολάκης, «Η έννοια της λογικής αλήθειας από τον Ράσσελ στον Βίτγκενστάιν», <i>Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση</i> 5 (1988), σ. 305-318. - Ουίλιαμ Τζαίμς, <i>Πραγματισμός</i> , (μτφρ.: Χρήστος Σταματέλος), Αθήνα, εκδ. Εικρομέδ 2006, σ. 196-197.
2.4 Λογική και Φιλοσοφία				
3	2.4.1 Οι νόμοι της “ορθής σκέψης” και το “έγκυρο επιχείρημα”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να ορίζει τη Λογική ως ενασχόληση με τους νόμους της “ορθής σκέψης” και του “λογικού-έγκυρου επιχειρήματος”. 2. Να εντοπίσει την ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στη στωική και την αριστοτελική Λογική.	1. Ο εντοπισμός της πολυσημίας και η “χαρτογράφηση” του εννοιολογικού εύρους του όρου “λόγος”. 2. Η αριστοτελική Λογική ως λογική κατηγορημάτων (“Κατηγορηματική Λογική”). 3. Η στωική Λογική ως λογική προτάσεων (“Προτασιακή Λογική”).	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΓΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 49-53. <u>Πρωτογενής Πηγή:</u> - Αριστοτέλης, <i>Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων</i> , 183b34-

				184b8. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> Rudolf Carnap, «Η παλιά και η νέα λογική» (μτφρ.: Βασ. Καρασμάνης), <i>Signum</i> (1978), σ. 1-2.
2.5 Η Λογική μέσα στο χρόνο				
2	2.5.1 Οι απαρχές της Λογικής.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να γνωρίσει το αντικείμενο, τον θεμελιωτή και τα τρία πεδία των απαρχών της Λογικής. 2. Να κατανοήσει τη συμβολή άλλων πεδίων στη διαμόρφωση των πρώτων στοιχείων της Λογικής.	1. Ο Αριστοτέλης ως θεμελιωτής της Λογικής. 2. Η συμβολή (α) των Μαθηματικών, (β) της Φιλοσοφίας και (γ) της καθημερινής επιχειρηματολογίας στη διαμόρφωση των πρώτων στοιχείων της Λογικής.	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i> , ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 9-13.

2.6 Η Λογική του Αριστοτέλη

3	<p>2.6.1 Η αριστοτελική Λογική και η διαμόρφωση του “έγκυρου συλλογισμού”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει τα στοιχεία λογικής σκέψης που υπολανθάνουν στη χρήση της γλώσσας. 2. Να διακρίνει αδρομερώς τα βασικά στοιχεία της αριστοτελικής Λογικής (“έννοιες”, “προτάσεις”, “συλλογισμοί”). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο ορισμός και η διάκριση “αντίθετων” και “αντιφατικών” εννοιών. 2. Ο ορισμός των “αποφαντικών-δηλωτικών” προτάσεων και η διάκρισή τους σε “καταφατικές”, “αποφατικές”, “καθολικές”, “μερικές” και “ατομικές”. 3. Ο ορισμός και η διάκριση των εννοιών “ελάσσων όρος” (Υ: υποκείμενο), “μείζων όρος” (Κ: κατηγορημα) και “μέσος όρος (Μ)” κατά τη διατύπωση ενός συλλογισμού – επιχειρήματος. 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΑΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 53-57. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 39-50. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 47-60. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Αριστοτέλης, <i>Φυσικά</i> 186ε 28 κ.ε. - Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά</i> 1078b17-32. - Αριστοτέλης, <i>Αναλυτικά Πρότερα</i> 24b16-18. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Βασίλειος Τατάκης, <i>Λογική</i>
---	---	--	---	--

				<p>Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ 1966, σ. 45-46.</p> <p>- Βασίλειος Τατάκης, «Η Λογική του Αριστοτέλη και η πορεία της κατά τους ελληνιστικούς χρόνους», <i>Πρακτικά Παγκοσμίου Συνεδρίου 'Αριστοτέλης'</i>, Θεσσαλονίκη 1982, σ.247-252.</p>
--	--	--	--	--

3. ΠΡΟΤΑΣΙΑΚΗ ΛΟΓΙΚΗ - Η ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

3.1 Γλώσσα – Πρόταση – Αληθοτιμή Πρότασης

3	<p>3.1.1 Η λειτουργία του όρου “πρόταση” στη Λογική. Η “αληθοτιμή” μίας πρότασης και οι “ταυτόσημες προτάσεις”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τα διάφορα είδη προτάσεων. 2. Να κατανοήσει το περιεχόμενο του όρου “πρόταση” στη Λογική. 3. Να μπορεί να διακρίνει τις “αληθείς” από τις “ψευδείς” προτάσεις. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι “αποφαντικές - δηλωτικές” προτάσεις. 2. Οι “αληθείς προτάσεις” ως περιγραφή μίας πραγματικής κατάστασης πραγμάτων και οι “ψευδείς προτάσεις” ως περιγραφή μίας μη-υπαρκτής κατάστασης πραγμάτων. 3. Οι “αποφαντικές - δηλωτικές” 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 27-33.</p>
---	--	--	--	--

		<p>4. Να ορίζει την έννοια της “δίτιμης” Λογικής.</p> <p>5. Να κατανοήσει την έννοια των “ταυτόσημων προτάσεων”.</p>	<p>προτάσεις ως αληθείς ή ψευδείς.</p> <p>4. Οι “ταυτόσημες προτάσεις”: προτάσεις έχουσες την ίδια αληθοτιμή.</p>	<p>- Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016.</p> <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <p>- Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.</p>
3.2 Σύνδεσμοι – Πίνακες Αληθοτιμών				
3	3.2.1 Ο “πίνακας αληθείας” ενός “συνδέσμου”. “Μονοθέσιος” ή “διθέσιος σύνδεσμος”.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να αποδίδει το περιεχόμενο του όρου “σύνδεσμος” στη Λογική.</p> <p>2. Να κατανοήσει του όρους “μονοθέσιος” και “διθέσιος σύνδεσμος”.</p> <p>3. Να εννοήσει το περιεχόμενο του “πίνακα αληθείας” ενός “συνδέσμου”.</p>	<p>1. Τα κενά του “συνδέσμου” ως προσδιορισμός του τύπου του (“μονοθέσιος” ή “διθέσιος”).</p> <p>2. Ο “πίνακας αληθείας” ενός “διθέσιου συνδέσμου” ως περιγραφή της σχέσης των αληθοτιμών των συνδεόμενων προτάσεων με τις αληθοτιμές της παραγόμενης σύνθετης πρότασης.</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητράκοπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 33-37.</p> <p>- Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i></p>

				<p>[Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016.</p> <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.</p>
3.3 Συμβολική Γλώσσα – Προτασιακές Μεταβλητές (↓)				
3	3.3.1 “Τεχνητή” και “φυσική” γλώσσα. Η λειτουργία των “προτασιακών μεταβλητών”.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τις έννοιες “τεχνητή” (συμβολική) και “φυσική” γλώσσα. 2. Να κατανοήσει τον όρο “προτασιακή μεταβλητή”. 3. Να κατανοήσει το γεγονός ότι η συσχέτιση των εκφράσεων της “φυσικής” και της “συμβολικής” γλώσσας υπακούει σε κανόνες. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά της “τεχνητής” και της “φυσικής” γλώσσας. 2. “Προτασιακές μεταβλητές”: τα γράμματα ως σύμβολα προτάσεων. 3. Οι προτασιακές μεταβλητές ως μη έχουσες τιμές αληθείας. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ’ Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΓΥΕ- «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 38-42.</p> <p>- Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i></p>

				<p>[Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016.</p> <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.</p>
3.4 Σύζευξη (Λ) – Διάζευξη (V) – Άρνηση (¬)				
3	3.4.1 Η χρήση της “συζευκτικής πρότασης”.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την έννοια της “σύζευξης” δύο προτάσεων, καθώς και το πότε αυτή είναι αληθής. 2. Να κατανοήσει τον “πίνακα αληθείας” της “σύζευξης”. 3. Να κατασκευάζει και να διαχειρίζεται τον αντίστοιχο αληθοπίνακα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο “πίνακας αληθείας” της “σύζευξης”. 2. Η λογική συμπεριφορά της “σύζευξης”. 3. Αντί του συνδέσμου “και” η χρήση του συμβόλου «Λ». 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 42-47. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016.</p>

				<u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i> , Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
3	3.4.2 Η χρήση της “διαζευκτικής πρότασης”.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την έννοια της “διάζευξης” δύο προτάσεων, καθώς και το πότε αυτή είναι αληθής. 2. Να κατανοήσει τον “πίνακα αληθείας” της “διάζευξης”. 3. Να κατασκευάζει και να διαχειρίζεται τον αντίστοιχο αληθοπίνακα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο “πίνακας αληθείας” της “διάζευξης”. 2. Η λογική συμπεριφορά της “διάζευξης”. 3. Αντί του συνδέσμου “ή” η χρήση του συμβόλου «V». 	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i> , ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 47-51. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i> , Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος

				Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i> , Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
3	3.4.3 Η χρήση της “άρνησης” μίας πρότασης.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την έννοια της “άρνησης” μίας πρότασης, καθώς και το πότε αυτή είναι αληθής. 2. Να κατανοεί και να αναλύει τον “πίνακα αληθείας” της “άρνησης” μίας πρότασης. 3. Να κατασκευάζει και να διαχειρίζεται τον αντίστοιχο αληθοπίνακα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο “πίνακας αληθείας” της “άρνησης” μίας πρότασης. 2. Η λογική συμπεριφορά της “άρνησης” μίας πρότασης. 3. Αντί του «όχι Π» η χρήση της συμβολικής έκφρασης «¬Π». 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 52-54. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.

3.5 Συνεπαγωγή (→)

3	<p>3.5.1 Η χρήση της υποθετικής πρότασης. “Ηγούμενος” (ή λόγος) και “επόμενος” (ή ακολουθία) όρος.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την έννοια της “συνεπαγωγής” μεταξύ δύο προτάσεων, καθώς και το πότε αυτή είναι αληθής. 2. Να κατανοεί και να αναλύει τον “πίνακα αληθείας” της “συνεπαγωγής”. 3. Να κατασκευάζει και να διαχειρίζεται τον αντίστοιχο αληθοπίνακα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η διάκριση “ηγούμενου” όρου (ή λόγου) και “επόμενου” όρου (ή ακολουθίας). 2. Ο “πίνακας αληθείας” της “συνεπαγωγής”. 3. Η λογική συμπεριφορά της “συνεπαγωγής”. 4. Αντί του «Π συνεπάγεται Ρ» η χρήση της συμβολικής έκφρασης «Π→Ρ». 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ., 54-59. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	---	---	--	--

3.6 Προτασιακός Τύπος (ή «πρόταση» στην τυπική γλώσσα του Προτασιακού Λογισμού)

3	<p>3.6.1 “Απλές” και “σύνθετες” προτάσεις. Οι κανόνες κατασκευής και ο κύριος σύνδεσμος ενός τύπου.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τις “απλές” και τις “σύνθετες προτάσεις”. 2. Να γνωρίζει την έννοια, την έκφραση και τη χρήση ενός (προτασιακού) τύπου. 3. Να γνωρίζει και να εφαρμόζει τους τέσσερις κανόνες κατασκευής τύπων. 4. Να διακρίνει τον κύριο σύνδεσμο ενός τύπου. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η διάκριση “απλών” και “σύνθετων” προτάσεων. 2. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του “προτασιακού τύπου”. 3. Οι κανόνες κατασκευής τύπων. 4. Ο κύριος σύνδεσμος ενός τύπου. 5. Εφαρμογές – παραδείγματα. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 60-66. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	--	---	--	---

3.7 Πίνακας Αληθείας ενός Τύπου

3	<p>3.7.1 Ο “πίνακας αληθείας” ενός τύπου, εν σχέσει με τον αριθμό των μεταβλητών του.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να γνωρίζει και να αναλύει τον “πίνακα αληθείας” ενός τύπου. 2. Να κατασκευάζει τον “πίνακα αληθείας” ενός τύπου. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο “πίνακας αληθείας” ενός τύπου: (α) μίας μεταβλητής, (β) δύο μεταβλητών και (γ) τριών μεταβλητών. 2. Εφαρμογές - παραδείγματα. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 66-69. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	--	---	---	---

3.8 Παράφραση – Μετάφραση – Τυποποίηση – Παραδείγματα Τυποποίησης

4	<p>3.8.1 Η “παράφραση” και η “μετάφραση” ως διαδικασίες της γλώσσας. Η “τυποποίηση” μέσα από παραδείγματα.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να ορίζει και να διακρίνει τις έννοιες: “παράφραση”, “μετάφραση” και “τυποποίηση”. 2. Να διατυπώνει προτάσεις της φυσικής γλώσσας που έχουν συγκεκριμένους τύπους. 3. Να τυποποιεί προτάσεις. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η αντικατάσταση προτάσεων της φυσικής γλώσσας με προτασιακούς τύπους και αντίστροφα. 2. Εφαρμογές - παραδείγματα. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 70-77. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	---	--	---	---

3.9 Ταυτολογία - Αντίφαση

3	<p>3.9.1 Οι οριακές περιπτώσεις της “ταυτολογίας” και της “αντίφασης”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει τις έννοιες της “ταυτολογίας”, της “αντίφασης” και του “ενδεχόμενου τύπου”. 2. Να διακρίνει και να εφαρμόζει τους βασικότερους νόμους της Λογικής. 3. Να κατανοεί πότε δύο τύποι είναι “λογικά ισοδύναμοι”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά των οριακών περιπτώσεων: (α) της “ταυτολογίας” και (β) της “αντίφασης”. 2. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά του “ενδεχόμενου τύπου”. 3. Η διάκριση των περιπτώσεων “ισοδυναμίας” δύο τύπων. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 77-82. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	---	--	---	---

3.10 Το Επιχείρημα

3	<p>3.10.1 Το “επιχείρημα” και το “σχήμα του επιχειρήματος”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να διακρίνει τις έννοιες του “συλλογισμού” και του “επιχειρήματος”. 2. Να είναι σε θέση να διατυπώνει ένα “επιχείρημα” . 3. Να γνωρίζει και να εφαρμόζει την έννοια του “σχήματος του επιχειρήματος”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο συλλογισμός ως μία νοητική διεργασία πέραν της αισθητηριακής αντίληψης, της μνήμης ή της πληροφόρησης. 2. Οι “υποθέσεις” ή οι “προκείμενες” ως βάση για το συμπέρασμα. 3. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός “επιχειρήματος” και το “σχήμα του επιχειρήματος”. 4. Εφαρμογές – παραδείγματα. 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 82-86. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	--	--	---	---

3.11 Το Έγκυρο Επιχείρημα

4	<p>3.11.1 Οι “συνθήκες εγκυρότητας” ενός επιχειρήματος. Η περίπτωση του “αντιπαραδείγματος”.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει την έννοια του “έγκυρου επιχειρήματος” και να διακρίνει το “έγκυρο” από το “μη έγκυρο” επιχείρημα. 2. Να γνωρίζει και να εντοπίζει την έννοια του “αντιπαραδείγματος”. 3. Να ελέγχει την εγκυρότητα ή μη ενός επιχειρήματος ακολουθώντας συγκεκριμένα βήματα. 4. Να εξοικειωθεί με έγκυρα “σχήματα επιχειρημάτων” και να είναι σε θέση να τα εφαρμόζει. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι “συνθήκες εγκυρότητας” ενός επιχειρήματος. 2. Τα “αντιπαραδείγματα”. 3. Τα βασικά “σχήματα επιχειρημάτων”: <ul style="list-style-type: none"> (α) “Modus Ponens” (β) “Modus Tollens » (γ) “Υποθετικός συλλογισμός” (δ) “Διαζευκτικός συλλογισμός” 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i>, ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 86-92. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική [Σημειώσεις Καθηγητή]</i>, Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i>, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
---	---	---	--	---

2	3.11.2 Η διάκριση και η σχέση μεταξύ “έγκυρου” και “ορθού” επιχειρήματος	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να είναι σε θέση να διακρίνει τα “έγκυρα” από τα “άκυρα” επιχειρήματα. 2. Να είναι σε θέση να διακρίνει μεταξύ (α) “έγκυρων και μη-ορθών” επιχειρημάτων και (β) “έγκυρων και ορθών” επιχειρημάτων.	1. Οι συνθήκες ορθότητας και μη-ορθότητας ενός “έγκυρου επιχειρήματος”.	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i> , Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
3.12 Απόδειξη				
4	3.12.1 Η “απόδειξη” του συμπεράσματος ενός επιχειρήματος.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να κατανοήσει την έννοια της “απόδειξης” και τη σχέση της με το “σχήμα επιχειρήματος”. 2. Να ελέγχει την “εγκυρότητα” ή μη ενός επιχειρήματος ακολουθώντας συγκεκριμένα βήματα.	1. Η “απόδειξη” του συμπεράσματος ενός επιχειρήματος από τις υποθέσεις του. 2. Η “απόδειξη” σε σχέση με το επιχείρημα 3. Η “απόδειξη” σε σχέση με το “σχήμα” του επιχειρήματος. 4. Τα βήματα για τη διατύπωση της	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, <i>Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ' Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής</i> , ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ.

			εγκυρότητας ενός επιχειρήματος. 5. Εφαρμογές - παραδείγματα.	92-95. - Δημήτρης Πορτίδης, <i>Προτασιακός Λογισμός. Η Αληθοσυναρτησιακή Λογική</i> [Σημειώσεις Καθηγητή], Λευκωσία, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2016. <u>Δευτερογενής πηγή:</u> - Δημήτρης Πορτίδης - Στάθης Ψύλλος - Διονύσιος Αναπολιτάνος, <i>Λογική. Η δομή του επιχειρήματος</i> , Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
--	--	--	---	--

4. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΓΝΩΣΗ – ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΟΥΜΕ;

4.1 Το Ερώτημα για τη Δυνατότητα της Γνώσης

2	4.1.1 Η δυνατότητα και η εγκυρότητα της γνώσης. Βασικές αρχές του “Σκεπτικισμού”.	Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται: 1. Να συνειδητοποιήσει τη συμβολή των σκεπτικιστικών αποριών ως κινήτρων στη διαδικασία απόκτησης γνώσης. 2. Να συνδέει τον “ Σκεπτικισμό” με το	1. Ο “Σκεπτικισμός” ως γνωσιολογικό σύστημα αρνούμενο τη δυνατότητα για απόκτηση κάποιας γενικά ισχύουσας αλήθειας. 2. Ο “Σκεπτικισμός” ως εμπόδιο για την εξέλιξη της επιστήμης. 3. Ο “Σκεπτικισμός” ως αφετηρία	<u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β’ Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i> , ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 59-61.
---	--	---	---	--

		ερώτημα περί του δυνατού της γνώσεως.	γόνιμης κριτικής και ανταλλαγής επιχειρημάτων στη Φιλοσοφία.	
3	4.1.2 Η θέση για την αδυνατότητα της γνώσης. Μορφές αρχαίου και νεότερου “Σκεπτικισμού”.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να εξοικειωθεί, αδρομερώς, με τις κυριότερες μορφές του “Σκεπτικισμού”, από την αρχαιότητα μέχρι και τη σύγχρονη δυτική Φιλοσοφία. 2. Να εκφράσει τις δικές του/της σκεπτικιστικές αμφιβολίες για το πώς πραγματικά είναι ο κόσμος και για το πώς πραγματικά φαίνεται. 3. Να αναπτύξει προβληματισμό σχετικά με την (ανα)ζήτηση κριτηρίων και στέρεων θεμελίων, βάσει των οποίων κάποιες εντυπώσεις και σιέψεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως αξιόπιστες, προκειμένου να υπερνικηθούν οι υπερβολικές σκεπτικιστικές αμφιβολίες. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ο “Σκεπτικισμός” (αδυνατότητα της γνώσης) κατά του “Δογματισμού” (δυνατότητα κατανόησης των πραγμάτων). 2. Ο “Ακαδημαϊκός Σκεπτικισμός” : η αδυνατότητα της γνώσης μέσω του νου και των αισθήσεων (Αρκεσίλαος) και η αποδοχή μίας περιορισμένης πιθανότητας αληθών πεποιθήσεων – αληθοφανών κρίσεων (Καρνεάδης). 3. Ο “Πυρρωνισμός” (Σέξτος ο Εμπειρικός) ως πρακτική μορφή “Σκεπτικισμού”: η αποδοχή της αδυνατότητας της γνώσης ως μέσο αταραξίας και ψυχικής γαλήνης. Η ουδετερότητα απέναντι στις αντίθετες αλλά ισοδύναμες (ισοσθενείς) πεποιθήσεις. 4. Ο “Σκεπτικισμός” του René Descartes και τα τρία πεδία της πραγματικότητας: (α) η ύπαρξη του 	<p><u>Διδακτικά Εγχειρίδια:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 61-71.</p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 33-41 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>Σέξτος ο Εμπειρικός, <i>Πυρρώνειαι Υποτυπώσεις</i>, Ι κεφ. 14.</p> <p>René Descartes, <i>Λόγος περί μεθόδου</i>, (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Χριστόφορος Χρηστίδης),</p>

			<p>ανθρώπου μέσα στη μηχανική αντίληψη του σύμπαντος (το επιχείρημα της <i>σύνθετης οντότητας</i>: σώμα και ψυχή), (β) η ύπαρξη του Θεού ως της άπειρης υπερβατικής πραγματικότητας (το οντολογικό επιχείρημα του ενυπάρχοντος, στον άνθρωπο, <i>τέλειου όντος</i>), (γ) η ύπαρξη του εξωτερικού κόσμου (το κριτήριο της <i>σαφήνειας</i> και της <i>ευκρίνειας</i>). «Cogito ergo sum» = «Σκέπτομαι (αμφιβάλλω) άρα υπάρχω».</p> <p>5. Η αντίδραση στον “Σκεπτικισμό”: η αναγκαιότητα στοιχειώδους γνώσεως ως προϋπόθεση για τη διατύπωση οποιασδήποτε αμφιβολίας.</p>	<p>Αθήνα, εκδ. Παπαζήση 1976, σ.31-32.</p> <p>René Descartes, <i>Στοχασμοί περί της πρώτης φιλοσοφίας</i>, (μτφρ.: Ευάγγελος Βανταράκης), Αθήνα, εκδ. Εικροεμές 2003, σ. 68, 71, 77, 82, 155.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 48-50, 117-122. - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 254-266, 269-273. - Α.Α Long, <i>Η ελληνιστική φιλοσοφία. Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί</i> (μτφρ.: Σ. Δημόπουλος – Μ. Δραγώνα-Μονάχου), Αθήνα. Εκδ. ΜΙΕΤ 1987, σ. 137-139. - Nigel Warburton, <i>Φιλοσοφία. Τα βασικά ζητήματα</i>, Αθήνα, εκδ. Περίπλους 1999, σ. 150-151. - Πίτερ Φρέντερικ Στρόσον,
--	--	--	---	---

				<p><i>Σκεπτικισμός και φυσιοκρατία</i>, (μτφρ.: Ευγενία Μυλωνάκη / εισ.-επιμ: Στ. Βιρβιδάκης), Αθήνα, εκδ. Εκκρεμές 2003, σ. 78-79.</p> <p>- Ludwig Wittgenstein <i>Tractatus Logico-Philosophicus</i> (1921), (μτφρ.: Α. Γεωργαλλίδης / επιμ. μτφρ.: Ναταλία Κυριακίδη / γλωσ. επιμ.: Ανδρέας Αντζουλής), Αθήνα, εκδ. Ταμβος 2016, σ. 127-128.</p>
4.2 Το Πρόβλημα του Ορισμού της Γνώσης				
3	<p>4.2.1 Η προσπάθεια ορισμού της γνώσης και η αναγκαιότητα αιτιολόγησης των πεποιθήσεων.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να διακρίνει την καθημερινή, πρακτική ή τεχνική γνώση από την “προτασιακή” γνώση, που αποτελεί αντικείμενο της Φιλοσοφίας.</p> <p>2. Να κατανοήσει τη γνώση ως “αληθή πεποίθηση” και να αντιληφθεί την αναγκαιότητα εμπλουτισμού της “αληθούς πεποίθησης” με “επαρκή</p>	<p>1. Το θεμελιώδες πρόβλημα του ορισμού της γνώσης σε συνάρτηση με: (α) τις δυσκολίες κατά τη διερεύνηση της έννοιας της γνώσης και (β) τους τρόπους αιτιολόγησης των πεποιθήσεων.</p> <p>2. “Θεμελιωκρατία” ή “Θεμελιωτισμός”: η θεωρία για την οικοδόμηση της γνώσης σε σταθερά θεμέλια – “βασικές πεποιθήσεις”.</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 72-78.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Πλάτων, <i>Ζ' Επιστολή</i> 342a-e.</p>

		<p>αιτιολόγηση”.</p> <p>3. Να κατανοήσει τον ρόλο των “θεμελιωδών πεποιθήσεων” στις οποίες στηρίζονται και αιτιολογούνται άλλες.</p> <p>4. Να εξοικειωθεί με τις έννοιες “θεμελιοκρατία” και “συνεκτικισμός”, με τις εφαρμογές τους και με τις αντιρρήσεις που έχουν εγερθεί εναντίον τους.</p>	<p>3. “Συνεκτικισμός”: η θεωρία για την εξήγηση της θεμελιωτικής λειτουργίας των “βασικών πεποιθήσεων”. Ο θεμελιωτικός χαρακτήρας των “βασικών πεποιθήσεων” εξαρτώμενος από τον βαθμό συνοχής – λογικής σύνδεσής τους. Οι πεποιθήσεις ως δίκτυο ή ιστός και η μεταφορά από την έννοια των “βασικών πεποιθήσεων” στην έννοια των “κεντρικών” ή “μη κεντρικών πεποιθήσεων”, εν σχέσει με τη θέση τους στον ιστό.</p> <p>4. “Θεωρία της αξιοπιστίας”: η αιτιολόγηση των πεποιθήσεων (και ο θεμελιωτικός τους χαρακτήρας) σε άμεση συνάρτηση με τον βαθμό αξιοπιστίας της διαδικασίας απόκτησής τους.</p>	<p>- Πλάτων, <i>Θεαίτητος</i> 184d-186b, 202b8-c4</p> <p>- Αριστοτέλης, <i>Αναλυτικά Ύστερα</i> 72b5-30.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- Edmund Husserl, <i>Καρτεσιανοί στοχασμοί</i>, (μτφρ.: Παύλος Κοντός), Αθήνα, εκδ. Ροές ²2002, σ. 31-32.</p> <p>- W.V. Quine – J.S. Ullian, <i>Ο ιστός της πεποίθησης</i>, (μτφρ.: Εύα Αγαλοπούλου), Αθήνα, εκδ. Leader Books, 2002, σ. 17.</p> <p>- Wilfrid Sellars, <i>Ο εμπειρισμός και η φιλοσοφία του νου</i>, (μτφρ.: Χρήστος Μαρσέλος), Αθήνα, εκδ. Εστία 2005, σ. 97-98.</p>
4.3 Θεωρίες για την Πηγή της Γνώσης				
3	4.3.1 Ορθολογισμός (ή Ρασιοναλισμός).	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να αναλύει τις κυριότερες απαντήσεις</p>	<p>1. Η “ορθολογιστική” θέση για τη γνώση: ο ορθός Λόγος πηγή της γνώσης - ο “προεμπειρικός” (a priori) χαρακτήρας της γνώσης.</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού</i></p>

		<p>που έδωσε ο “Ορθολογισμός” στη διερεύνηση της πηγής και της δυνατότητας θεμελίωσης της γνώσης.</p> <p>2. Να αναγνωρίσει τον Πλάτωνα ως σημαντικό εκπρόσωπο της ορθολογιστικής προσέγγισης, κατά την αρχαιότητα.</p> <p>3. Να ανακαλέσει προηγούμενες γνώσεις και να διασυνδέσει το σκεπτικιστικό επιχείρημα του René Descartes με τον “Ορθολογισμό”.</p>	<p>2. Η πλατωνική αναγωγή στον “κόσμο των Ιδεών”. Η γνώση ως αποκατάσταση της μνήμης (<i>ανάμνηση</i>) και η αλήθεια ως άρση της λήθης (α+λήθη). Αναγωγή στον <i>Μύθο του σπηλαίου</i>.</p> <p>3. Ο “Ορθολογισμός” του René Descartes: η συστηματική αμφιβολία ως μέσο για τον εντοπισμό των ορθολογικά δομημένων πεποιθήσεων. Η αμφιβολία ως μέσο για την αναζήτηση της βεβαιότητας του νοούντος υποκειμένου. «Cogito ergo sum» = «Σιέπτομαι (αμφιβάλλω), άρα υπάρχω»: το νοείν ως πρότερον της υπάρξεως.</p>	<p><i>Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΠΥΓΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 79-81.</i></p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 27-28</i> [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 71-80, 124-125.</i></p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 87-97, 166.</i></p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Πλάτων, <i>Μένων</i> 80e, 85bc, 86a, 98a.</p> <p>- René Descartes, <i>Στοχασμοί περί της πρώτης φιλοσοφίας</i> (μτφρ.: Ευάγγελος</p>
--	--	---	--	--

			<p>Βανταράκης), Αθήνα, εκδ. Εκκρεμές 2003, σ. 79-81.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - I.N. Θεοδωρακόπουλος, <i>Εισαγωγή στον Πλάτωνα</i>, Αθήνα, ²1970, σ. 259-260. - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 48-50, 156-161. - I.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 193-196, 206-214. - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 232-246. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Δοκιμή για μια φιλοσοφική στοιχείωση</i>, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1987, σ. 55-61. - W. Windelband – H. Heismoeth, <i>Εγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας</i> (μτφρ.: Ν. Σκουτερόπουλος), Αθήνα, ΜΙΕΤ 1982, σ. 159 κ.ε. - Bertrand Russell, <i>Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας</i>, τ. Β'
--	--	--	---

				(μτφρ.: Αιμίλιος Χουρμούζιος), Αθήνα χ.χ., σ.261 κ.ε.
3	4.3.2 Εμπειρισμός.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να γνωρίσει τις κυριότερες απαντήσεις που έδωσε ο “Εμπειρισμός” στη διερεύνηση της πηγής και της δυνατότητας θεμελίωσης της γνώσης.</p> <p>2. Να είναι σε θέση να εξηγή το εμπειριστικό επιχείρημα για τον μετασχηματισμό της πεποίθησης σε γνώση, κατά τη στιγμή της αισθητηριακής αποτύπωσης των εξωτερικών αντικειμένων στον νου.</p> <p>3. Να αναλύει τις βασικές θέσεις των εμπειριστών φιλοσόφων John Locke, George Berkeley και David Hume.</p>	<p>1. Η “εμπειριστική” θέση για τη γνώση: οι αισθήσεις πηγή της γνώσης.</p> <p>2. Η ανυπαρξία έμφυτων ιδεών στον νου. Η διαμόρφωση των ιδεών μέσω των εντυπώσεων των αισθήσεων.</p> <p>3. John Locke: η απόρριψη των έμφυτων ιδεών. Ο ανθρώπινος νους ως “άγραφος χάρτης” (“tabula rasa”) και η έννοια της “εσωτερικής αίσθησης” (“αναστοχασμού” / “διαστοχασμού”) ως εσωτερικής ικανότητας και ως αποτύπωσης της εσωτερικής λειτουργίας του νου.</p> <p>4. George Berkeley: η ταύτιση των ιδεών του ανθρώπινου νου με την πραγματικότητα.</p> <p>5. David Hume: η προσήλωση στον αυστηρό “Εμπειρισμό”. Η ανατροπή του νόμου της αιτιότητας, η απόρριψη της “εσωτερικής αίσθησης” του Locke και η προσήλωση στη γνωστική δυνατότητα ως αποκλειστικού</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΓΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 81-83.</p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 44-53 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 81-88, 124-125.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου (Βοήθημα Καθηγητή)</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 99-</p>

			προϊόντος των αισθήσεων και της εμπειρίας.	108, 166. <u>Πρωτογενείς Πηγές:</u> - John Locke, <i>Δοκίμιο περί ανθρώπινης νοήσεως</i> (βιβλίο Β', κεφ. 8, τμήμα 2) [: Bertrand Russell, <i>Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας</i> , τ. Β' (μτφρ.: Αιμίλιος Χουρμούζιος), Αθήνα χ.χ., σ.326]. - David Hume, <i>Πραγματεία περί ανθρώπινης φύσεως</i> (βιβλίο Α', μέρος ΙΙΙ, τμήμα ΙV) [: Bertrand Russell, <i>Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας</i> , τ. Β' (μτφρ.: Αιμίλιος Χουρμούζιος), Αθήνα χ.χ., σ.412]. <u>Δευτερογενείς πηγές:</u> - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i> , Αθήνα, εκδ. Εστία ² 1955, σ. 50-51, 166-170. - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i> , Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 198-202, 223-243, 275-276.
--	--	--	--	--

				<ul style="list-style-type: none"> - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 279-290, 296-322. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Δοκιμή για μια φιλοσοφική στοιχείωση</i>, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1987, σ. 55-61. - W. Windelband – H. Heimoeth, <i>Εγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας</i> (μτφρ.: Ν. Σκουτερόπουλος), Αθήνα, ΜΙΕΤ 1982, σ. 231-234, 255, 262 κ.ε. - Bertrand Russell, <i>Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας</i>, τ. Β' (μτφρ.: Αιμίλιος Χουρμούζιος), Αθήνα χ.χ., σ.326 κ.ε., 397, 416-417. - Ευάγγελος Παπανούτσος, <i>Γνωσιολογία</i>, Αθήνα, εκδ. Ίκαρος 1962, σ. 22, 40, 175.
3	4.3.3 Καντιανή-Συνθετική Προσέγγιση.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να αναλύει τις κυριότερες απαντήσεις που έδωσε η “κριτική σχολή” στη διερεύνηση της πηγής και της</p>	<p>1. Η καντιανή “κριτική φιλοσοφία” ως προσπάθεια γεφύρωσης του “Ορθολογισμού” (ορθός Λόγος) με τον “Εμπειρισμό” (αισθήσεις).</p> <p>2. Η καντιανή “εποπτεία” (“παράσταση”) ως νοητική</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Λογική</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-

		<p>δυνατότητας θεμελίωσης της γνώσης.</p> <p>2. Να αποτιμήσει τη συνεισφορά της καντιανής “κριτικής φιλοσοφίας” στην υπέρβαση του χάσματος ανάμεσα στον “Ορθολογισμό” και τον “Εμπειρισμό”.</p> <p>3. Να εξοικειωθεί με τη φιλοσοφική ορολογία της καντιανής “κριτικής θεωρίας”.</p> <p>4. Να αναπτύξει προβληματισμό σχετικά με τη δυσκολία επαρκούς περιγραφής της συνεργασίας των αισθήσεων με τον ορθό Λόγο.</p>	<p>επεξεργασία (Λόγος), δηλαδή τοποθέτηση του πρωτογενούς υλικού των αισθήσεων (εμπειρία) στον “χώρο” και τον “χρόνο”.</p> <p>3. Η μετάβαση από την “εμπειρία” στο “φαινόμενο”, μέσω των καθαρών μορφών της “εποπτείας” (χώρος και χρόνος) και των “κατηγοριών” της νόησης (ποσότητα, ποιότητα, σχέση, τρόπος). Η γνώση άμεσα συναρτώμενη όχι με τα “καθεαυτά” αντικείμενα αλλά με τα “φαινόμενα”.</p> <p>4. Οι βασικές έννοιες της κριτικής φιλοσοφίας του Kant: “εποπτεία”, “μορφές εποπτείας”, “φαινόμενα”, “καθεαυτά”, “κατηγορίες”, “υπερβατολογικός ιδεαλισμός”, “a priori”.</p>	<p>«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ.84-88.</p> <p>- Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Ενιαίου Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΕΠΘ-ΠΠ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002, σ. 53-61 [διαθέσιμο σε ψηφιακή μορφή στον ιστοχώρο του μαθήματος στην ιστοσελίδα του ΥΠΠ].</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Γ' Ενιαίου Λυκείου</i>, ΥΠΠ-ΥΑΠ 2003, σ. 89-94, 124-125.</p> <p>- Νίκος Ορφανίδης, <i>Φιλοσοφία Β' και Γ' Λυκείου</i> (Βοήθημα Καθηγητή), ΥΠΠ-ΥΑΠ, 1999, σ. 109-111, 166.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Immanuel Kant, <i>Κριτική του Καθαρού Λόγου</i>, τ.Α', (εισ.-μτφρ.-σχόλ. Αναστάσιος Γιανναράς), Αθήνα, εκδ. Παπαζήση 1977.</p> <p>- Immanuel Kant, <i>Κριτική του Καθαρού Λόγου</i>, τ.Β',</p>
--	--	--	--	--

			<p>(εισ.-μτφρ.-σχόλ. Αναστάσιος Γιανναράς), Αθήνα, εκδ. Παπαζήση 1979.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 54-56, 124-126. - Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 243-252. - Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 322-338. - Νίκος Ορφανίδης, <i>Δοκιμή για μια φιλοσοφική στοιχείωση</i>, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1987, σ. 62-67. - Bertrand Russell, <i>Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας</i>, τ. Β' (μτφρ.: Αιμίλιος Χουρμούζιος), Αθήνα χ.χ., σ. 458 κ.ε. - Gilles Deleuze, <i>Η κριτική φιλοσοφία του Καντ. Η θεωρία των ικανοτήτων</i>, (μτφρ.: Ελένη Περδικούρη), Αθήνα, εκδ.
--	--	--	--

				Εστία 2000, σ. 9-23, 25-49. - W. Windelband – H. Heismoeth, «Η καντιανή κριτική του Λόγου»: <i>Εγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας</i> , τ. Γ', (μτφρ.: Ν. Σκουτερόπουλος), Αθήνα, ΜΙΕΤ ² 1991, σ. 16-49.
4.4 Τα Αντικείμενα της Γνώσης				
2	4.4.1 Μεταφυσικές θέσεις για τα αντικείμενα της γνώσης.	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να επισημαίνει τη σχέση ανάμεσα στον γνωσιολογικό και τον μεταφυσικό προβληματισμό.</p> <p>2. Να τεκμηριώνει το καντιανό εγχείρημα για τη γεφύρωση “Ορθολογισμού” και “Εμπειρισμού” ως συμβολή στη διαλεκτική σύνθεση “ρεαλισμού” και “ιδεαλισμού”.</p>	<p>1. Ο “αντικειμενικός ιδεαλισμός” του Πλάτωνα: ο χαρακτηρισμός της “πραγματικότητας καθεαυτήν”.</p> <p>2. Ο “υποκειμενικός ιδεαλισμός” (“σολιψισμός”): η ύπαρξη και η υφή της πραγματικότητας άμεσα εξαρτώμενη από τον νου του υποκειμένου.</p> <p>3. Ο “υποκειμενικός ιδεαλισμός” (“αϋλοκρατία”) του George Berkeley: τα αντικείμενα της γνώσης ως καθαρά άυλες και πνευματικές οντότητες του</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 88-92.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Πλάτων, <i>Φαίδων</i> 72e-75cd. - Πλάτων, <i>Z' Επιστολή</i> 342a-e. - George Berkeley, <i>Πραγματεία πάνω στις αρχές</i></p>

			<p>νου.</p> <p>4. Ο “υπερβατολογικός ιδεαλισμός” του Immanuel Kant: τα αντικείμενα της εμπειρίας (“καθεαυτά”) ως ανεξάρτητα από τον νου του υποκειμένου (ρεαλισμός) και η συμβολή των “εποπειών” και των “κατηγοριών” του νου στη διαμόρφωση των “φαινομένων” (ιδεαλισμός).</p>	<p>της ανθρώπινης γνώσης, (μτφρ.: Δ. Σφενδόνη), Θεσσαλονίκη, εκδ. Κωνσταντινίδη χ.χ., σ. 145-146.</p> <p>- George Berkeley, <i>Τρεις διάλογοι μεταξύ Ύλα και Φιλόνου</i> (μτφρ.: Σ. Δημόπουλος), Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνιας 1993, σ.112.</p> <p>- Immanuel Kant, <i>Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική μεταφυσική</i> (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Γιάννης Τζαβάρας), Αθήνα-Γιάννινα, εκδ. Δωδώνη 1982, σ. 34-55.</p> <p><u>Δευτερογενής πηγή:</u></p> <p>- Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 185-200, 236-237.</p> <p>- Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 282-293.</p> <p>- Νίκος Αυγελής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Θεσσαλονίκη ³2001, σ. 338-340.</p> <p>- Hurry Burrows Acton,</p>
--	--	--	---	---

				<p>«Συμβολική λογική, πλουραλισμός και εμπειρισμός. [Μεταφυσική και κοινός νους]»: Encyclopédie de la Pléiade, <i>Ιστορία της Φιλοσοφίας. 20^{ος} αιώνας. Σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα</i>, (μτφρ.: Νίκος Νασοφίδης – Κωστής Παπαγιώργης), Αθήνα, ΜΙΕΤ 2002, σ. 51-53.</p> <p>- Herman Jean de Vleeschauwer, «Immanuel Kant [Η μεταφυσική παραγωγή του καθαρού Λόγου – Η υπερβατολογική παραγωγή του καθαρού Λόγου]», : <i>Ιστορία της Φιλοσοφίας. Η καντιανή επανάσταση</i> (μτφρ.: Κυριάκος Σ. Κατσιμάνης), Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ³1987, σ. 39-55.</p> <p>- Θεόφιλος Βέικος, «Κόσμος και Γλώσσα. Bradley – Russell και Moore»: <i>Αναλυτική Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 2000, 42-59.</p>
--	--	--	--	---

5. ΔΙΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ – ΣΧΕΣΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

5.1 Φιλοσοφία – Γνώση – Επιστήμη

3	<p>5.1.1 Η Φιλοσοφία ως πηγή των επιστημών.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει την ανάγκη για κριτικό έλεγχο της γνώσης, του τρόπου παραγωγής της και της εγκυρότητάς της. 2. Να ανακαλεί προηγούμενες γνώσεις, προκειμένου να επιχειρηματολογήσει για τη σχέση Επιστήμης και Φιλοσοφίας. 3. Να ορίζει το περιεχόμενο της “Φιλοσοφίας της Επιστήμης”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η σχέση Επιστήμης και Φιλοσοφίας. Η Φιλοσοφία στο πριν και το μετά των επιστημών. Η Φιλοσοφία σε διάλογο με τις επιστήμες. 2. Το αντικείμενο της “Φιλοσοφίας της Επιστήμης”. Ο κριτικός έλεγχος της επιστημονικής γνώσης, της μεθοδολογίας της και της αξίας της για τον άνθρωπο. 3. Το φιλοσοφικό ενδιαφέρον για τον έλεγχο της επιστημονικής γνώσης: (α) η δυνατότητα αναγωγής της επιστημονικής γνώσης σε πρότυπο γνώσης – ο βαθμός συμβολής της στην απάντηση του φιλοσοφικού ερωτήματος περί του ορισμού της γνώσεως, (β) η πρακτική πλευρά της επιστημονικής γνώσης - η αξία της για 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 93-99.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- A.F. Chalmers, <i>Τι είναι αυτό που το λέμε επιστήμη;</i> (μτφρ.: Γ. Φουρτούνης / επιμ.: Αριστείδης Μπαλτάς), Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. xx.</p> <p>- Oliver Taplin, <i>Ελληνικό πυρ</i>, (μτφρ.: Έλενα Πατρικίου), Αθήνα, εκδ. Καστανιώτης 1992, σ. 164-165.</p> <p>- Χαράλαμπος Θεοδωρίδης,</p>
---	--	---	---	---

			<p>τον άνθρωπο ως κέντρο του φιλοσοφικού ενδιαφέροντος.</p> <p>4. Ο έλεγχος της “Φιλοσοφίας της Επιστήμης” ως συμβολή στη διάκριση ανάμεσα στην πραγματική επιστήμη και τις αποκλίσεις ή απομιμήσεις της.</p>	<p><i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Εστία ²1955, σ. 82-95.</p> <p>- Ι.Γ. Δελλής, <i>Εισαγωγή στη Φιλοσοφία</i>, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδάνος 2002, σ. 85-91, 101-107.</p>
5.2 Η Επίδραση του Εμπειρισμού				
3	<p>5.2.1 Γνωσιολογία και Θεωρία της Επιστήμης. Ο εμπειρικός έλεγχος ως δυνατότητα επαλήθευσης (επιτύρωσης) ή διάψευσης της επιστημονικής γνώσης και θεωρίας.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <p>1. Να διακρίνει την επιστημονική θεωρία από άλλου είδους θεωρήσεις.</p> <p>2. Να διασυνδέει το επιχείρημα του “Εμπειρισμού”, σχετικά με το τι συνιστά γνώση, με τις προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό μίας θεωρίας ως επιστημονικής.</p> <p>3. Να αποδεικτεί την ανάγκη αξιολόγησης του πειραματικού αποτελέσματος ως βασικής προϋπόθεσης για την επαλήθευση ή τη διάψευση της</p>	<p>1. Ο πειραματικός έλεγχος ως διακριτικό χαρακτηριστικό της επιστημονικής θεωρίας.</p> <p>2. Το “εμπειριστικό” αίτημα για το τι συνιστά επιστημονική γνώση: η προϋπόθεση των εμπειρικά αιτιολογημένων πεποιθήσεων.</p> <p>3. Η παρατήρηση του “θετικού” αποτελέσματος ως “επαλήθευση”, “επιβεβαίωση” ή “ενίσχυση” της πεποίθησης για την αλήθεια της υπόθεσης.</p> <p>4. Η αδυναμία της “επαγωγής” και ο “ενδεικτικός” (μόνο) χαρακτήρας της επαλήθευσης. Ο πεπερασμένος</p>	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 99-104.</p> <p><u>Πρωτογενής Πηγή:</u></p> <p>- Karl Popper, <i>The Logic of Scientific Discovery</i>, London 1959, p. 32-33.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- A.F. Chalmers, <i>Τι είναι αυτό που το λέμε επιστήμη;</i> (μτφρ.:</p>

		<p>επιστημονικής γνώσης.</p> <p>4. Να κατανοήσει τις βασικές αδυναμίες της “επαγωγής” και να καταλήξει σε συμπεράσματα σχετικά με τις προϋποθέσεις διά των οποίων αυτή οδηγεί σε έγκυρη γνώση.</p>	<p>χαρακτήρας ενός συγκεκριμένου πειράματος (χώρος, χρόνος, υλικά, συνθήκες) ως εμπόδιο για τη διατύπωση “νόμων” (υποθέσεων) γενικής ισχύος σε άπειρες περιπτώσεις.</p> <p>5. Ο “Κύβλος της Βιέννης” (“Λογικός Θετικισμός”): η υπεράσπιση των “ενδεικτικών επαληθεύσεων” από τον Rudolf Carnap.</p> <p>6. Η κριτική του David Hume στην επαγωγική γενίκευση. Ο μη επαληθεύσιμος, διά της εμπειρίας, “νόμος της επαγωγής” ως μεταφυσική πίστη.</p> <p>7. Η μετάβαση από την ιδέα της θεμελίωσης στην έννοια του κριτικού ελέγχου μίας επιστημονικής θεωρίας. Karl Popper: η μετακίνηση από την ανάγκη της “επαλήθευσης” στην ανάγκη της “διάψευσης” και στην αναζήτηση του “αντιπαραδείγματος”. Η “εγκυρότητα” ισοδύναμη της “μη διαψευσιμότητας”.</p>	<p>Γ. Φουρτούνης / επιμ.: Αριστείδης Μπαλτάς), Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2004, σ. xxiii.</p> <p>- Νίκος Αυγελής, <i>Φιλοσοφία της Επιστήμης</i>, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κώδικας 1998, σ. 85-87.</p>
--	--	--	---	---

5.3 Τι Πρέπει να Είναι η Επιστήμη ή τι Είναι;

2	<p>5.3.1 Η επιστήμη μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι: η εξέλιξη των διαφορετικών τρόπων αντίληψης και η εναλλαγή των επιστημονικών προτύπων (ή παραδειγμάτων).</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να κατανοήσει τις επιστημονικές θεωρίες ως επιστημονικά παραδείγματα σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. 2. Να εντοπίσει τη διαφορά ανάμεσα στη θεώρηση των θετικιστών της Βιέννης και αυτήν του Kuhn, όσον αφορά στα κριτήρια που χαρακτηρίζουν τη φύση της επιστήμης. 3. Να εξοικειωθεί με όρους όπως “κρίση” και “επανάσταση” στο πλαίσιο του επιστημονικού “παραδείγματος” που εισηγείται ο Kuhn. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Το πείραμα και η παρατήρηση ως αλληλένδετα με συγκεκριμένη, κάθε φορά, θεωρία. Η αδυνατότητα ύπαρξης αντικειμενικών (ανεξάρτητων από τη θεωρία) παρατηρήσεων. 2. Thomas Kuhn: η “ιστορική εξέλιξη”, [διαδοχή “οπτικών” και “επιστημονικών προτύπων”- “παραδειγμάτων” (“paradigms”)] ως το ουσιώδες χαρακτηριστικό της πραγματικής επιστήμης. 3. Η έννοια της “κρίσης” στον χώρο της επιστήμης: η ισχυρή αντίσταση ενός “νέου φαινομένου” στις ερμηνείες της ισχύουσας και κυρίαρχης επιστημονικής θεωρίας. 4. Η έννοια της “επανάστασης” στον χώρο των επιστημών: παράταση της “κρίσης” και “αντικατάσταση” της ισχύουσας με μία νέα θεωρία (“οπτική” και “παραδείγμα”). 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 105-109. <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Thomas Samuel Kuhn, <i>Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων</i>, (μτφρ.: Γ. Γεωργακόπουλος – Β. Κάλφας), Αθήνα, εκδ. Σύγχρονα Θέματα 1997, σ. 109, 153, 159, 163. <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Βασίλης Κάλφας, <i>Επιστημονική πρόοδος και ορθολογικότητα</i>, Αθήνα, εκδ. Νήσος 2006, σ. 33.
---	---	---	--	---

5.4 Επιστήμη, Τεχνική, Τεχνολογία

2	<p>5.4.1 Η πορεία του πνεύματος από την τεχνική στην επιστήμη και από την επιστήμη στην τεχνολογία.</p>	<p>Με τη διδασκαλία της ενότητας ο/η μαθητής/τρια αναμένεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συνειδητοποιήσει τη σχέση ανάμεσα στα νέα φιλοσοφικά ερωτήματα και τα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργεί η τεχνολογία. 2. Να διακρίνει τη διαφορά ανάμεσα στο “φυσικό” (επιστήμη) και το “τεχνητό” (τεχνολογία) αντικείμενο και τη σχέση αλληλεξάρτησης ανάμεσα στην επιστήμη και την τεχνολογία. 3. Να αναπτύξει προβληματισμό γύρω από τη σχέση της τεχνολογίας με το σύστημα των κοινωνικών, πολιτικών και ηθικών αξιών. 4. Να αναπτύξει προβληματισμό για τη γενικότερη συνεισφορά μίας “Φιλοσοφίας της τεχνολογίας”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας (πυρηνικά, οικολογικό, εξάντληση φυσικών πόρων, κλιματικές αλλαγές κ.ά.) ως η γενεσιουργός αιτία για την ανάδυση του φιλοσοφικού ερωτήματος περί της σχέσης επιστήμης και τεχνολογίας. 2. Το “τεχνητό” αντικείμενο ως ανθρώπινη κατασκευή. Κριτήριο του όχι η “αλήθεια” αλλά η “αποτελεσματικότητα” και η “εγκυρότητα”. 3. Το “φυσικό” αντικείμενο ως ανεξάρτητο από την ανθρώπινη δράση. Κριτήριό του η “αλήθεια”. Η διαδικασία παρατήρησης των “φυσικών” αντικειμένων και ανακάλυψης της αλήθειας. 4. Το αίσθημα της αβεβαιότητας και η καχυποψία απέναντι στα επιτεύγματα της τεχνολογίας. Η συμβολή των 	<p><u>Διδακτικό Εγχειρίδιο:</u></p> <p>- Στ. Βιρβιδάκης, Βασ. Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, <i>Αρχές Φιλοσοφίας. Β' Γενικού Λυκείου. Θεωρητική Κατεύθυνση</i>, ΥΠΑΔΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, σ. 110-114.</p> <p><u>Πρωτογενείς Πηγές:</u></p> <p>- Αριστοτέλης, <i>Φυσικά</i> 194b6-8.</p> <p>- Αριστοτέλης, <i>Μηχανικά</i> 847a14-19.</p> <p><u>Δευτερογενείς πηγές:</u></p> <p>- Παναγιώτης Καζάκος, <i>Μηχανικά Αριστοτέλους. Μετάφραση – Ερμηνευτικά Σχόλια</i>, Διπλωματική Εργασία (επιβλ. καθηγ.: Βασίλειος Καρασμάνης), Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο 2010 [πηγή διαθέσιμη στον ιστότοπο: http://www.24grammata.co]</p>
---	--	---	---	--

			<p>επιστημονικών και των τεχνικών επιτευγμάτων στον πολιτισμό αλλά και οι κίνδυνοι για την επιβίωση του ανθρώπου.</p> <p>5. Η αντίθεση ανάμεσα στην κλασική ιδέα περί προόδου (η επιβίωση του ανθρώπου πάνω στη φύση) και στην ανάγκη για την ύπαρξη ορίων στην ανάπτυξη.</p> <p>6. Η σχέση αλληλεξάρτησης ανάμεσα στην επιστήμη και την τεχνολογία.</p> <p>7. Η διαπλοκή της τεχνολογικής έρευνας με την οικονομία και την πολιτική και οι κοινωνικές και ηθικές συνέπειες.</p>	<p>m/wp-content/uploads/2013/07/kazakos-Mixanika-Aristoteli-24grammata.com .pdf.</p> <p>- David Dickson, <i>Εναλλακτική τεχνολογία</i>, (μτφρ.: Δ. Παντελίδης), Αθήνα, εκδ. Κάλβος 1985, σ. 18-19.</p>
--	--	--	--	---

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

I. Εισαγωγή στη Φιλοσοφία:

- ΑΝΑΠΟΛΙΤΑΝΟΣ, Δ., ΨΥΛΛΟΣ, ΣΤ. & ΠΟΡΤΙΔΗΣ, Δ., *Λογική. Η δομή του επιχειρήματος*, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2007.
- ΑΥΓΕΛΗΣ Ν., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κώδικας 1998.
- ΒΕΪΚΟΣ Θ., *Προλεγόμενα στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο 1983.
- ΒΕΙΚΟΣ, Θ., *Εισαγωγή στις φιλοσοφικές σπουδές*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη 1988.
- ΒΕΙΚΟΣ, Θ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία. Προβλήματα, αναλύσεις, ασκήσεις*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο 1989.
- ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ, Κ., *Εισαγωγή εις την Φιλοσοφίαν*, Αθήνα, 1976.
- ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ, Κ. (επιμ.), *Αντιλήψεις για τη Φιλοσοφία. Από τους προσωκρατικούς μέχρι σήμερα*, Αθήνα, εκδ. Ιωνία 2005.
- BOUVERESSE JACQUES, *Γοητευτικές και παραπλανητικές ακροβασίες της Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Τερέζα Μπούνη / επιμ. Στέλιος Βιρβιδάκης / επιμ. σειράς: Νίκος Παναγιωτόπουλος), Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2002.
- ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ Χ., *Σχέδιασμα εισαγωγής στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Δόμος 1988.
- ΓΙΑΣΠΕΡΣ Κ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Χρ. Μαλεβίτσης), Αθήνα, εκδ. Δωδώνη 1968.
- COSSUTA FREDERIC, *Η Φιλοσοφία και πώς τη διαβάζουμε*, (μτφρ.: Δημήτρης Κωστελένος), Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2002.
- ΔΕΛΛΗΣ, Ι. Γ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γιώργος Δάρδανος 2002.
- ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Ι., *Μελετήματα Φιλοσοφίας*, τ. Α'-Γ', Αθήνα, εκδ. Παπαζήση 1982.
- DELEUZE GILLES – GUATTARI FELIX, *Τι είναι Φιλοσοφία*; (μτφρ.: Σταματίνα Μανδηλαρά / επιμ. Πάρις Μπουρλάκης / επιμ. σειράς Χρήστος Ζαφειρόπουλος - Πάρις Μπουρλάκης), Αθήνα, εκδ. Καλέντη 2004.
- DENIS HUISMAN, *Η Φιλοσοφία για αρχάριους* (μτφρ.: Δημήτρης Ρήσος), Αθήνα, εκδ. Γράμματα 1998.
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ι., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, τ. Α'-Δ', Αθήνα, 1974-1975.
- ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, Χ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Εστία, ⁵1997.
- ΚΟΥΤΡΑΣ, Δ.Ν., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, 2002.
- ΚΩΣΤΑΡΑΣ, ΓΡ., *Φιλοσοφική προπαίδεια*, Αθήνα, 1993.
- ΜΑΡΚΗΣ, Δ., *Μαθήματα εισαγωγής στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Πολύτροπον 2005.
- ΜΠΑΓΚΙΝΙ, ΤΖ.- ΦΟΣΛ Π., *Τα εργαλεία του φιλοσόφου. Φιλοσοφικές έννοιες και μέθοδοι*, (μτφρ.: Κ. Θεολόγου), Αθήνα, εκδ. Καστανιώτης, 2005.
- ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ Η., *Έννοια και χρησιμότητα της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη 1980.

- NAGEL, T., *Θεμελιώδη φιλοσοφικά προβλήματα. Σύντομη εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, (μτφρ. Χρ. Μιχαλοπούλου-Βέικου), Αθήνα, εκδ. Σμίλη 1989.
- NAGEL, T., *Η θέα από το πουθενά*, (μτφρ.: Χρ. Σταματέλος / επιμ.: Στ. Βιρβιδάκης), Αθήνα, εκδ. Κριτική 2000.
- NAGEL, T., *Θανάσιμα ερωτήματα*, (μτφρ.: Κ. Κιτίδη), Αθήνα, εκδ. Πολύτροπον 2007.
- ΠΑΠΑΔΗΣ Δ., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Θεσσαλονίκη, εκδ. University Studio Press 2012.
- ΠΕΛΕΓΡΙΝΗΣ, Θ. Ν., *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Αθήνα, εκδ. Πεδίο 2011.
- RAGLAND C.P., *Τι εστί Φιλοσοφία*; (μτφρ.: Ν. Ηλιάδης), Αθήνα, εκδ. Ψυχογιός, 2005.
- RUSSELL, B., *Τα προβλήματα της Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Αντώνης Πέρης / επιμ.: Γιώργος Ρουσόπουλος - Σταυρούλα Τσινόρεμα), Αθήνα, εκδ. Αρσενίδης, 2008.
- WARBURTON N., *Φιλοσοφία. Τα βασικά προβλήματα*, (μτφρ.: Β. Χατζοπούλου), Αθήνα, εκδ. Περίπλους 1999.

II. Ιστορία της Φιλοσοφίας:

- BESNIER JEAN-MICHEL, *Ιστορία της νεωτερικής και σύγχρονης Φιλοσοφίας. Φυσιογνωμίες και έργα*, (μτφρ.: Κωστής Παπαγιώργης), Αθήνα, εκδ. Καστανιώτης, ²2001.
- BOGOMOLOV A. S., *Ιστορία της Αρχαίας Φιλοσοφίας*, (μτφρ. Φ. Κ. Βώρος), Αθήνα, εκδ. Ειρμός 1995.
- ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ Κ. Δ., *Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα, ²1994.
- CHATELET FR., *Η Φιλοσοφία*, τ.Α'-Δ', (μτφρ.: Κ. Παπαγιώργης), Αθήνα, εκδ. Γνώση 2006.
- FAGUET EMILE, *Σύντομη ιστορία της Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Κώστας Παπαδόπουλος), Αθήνα, εκδ. Γιοβόστη 1990.
- G.S. KIRK, J.E. RAVEN, MALCOM SCHOFIELD, *Οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι*, (μτφρ.: Δημοσθένης Κούρτοβιτς), Αθήνα, ΜΙΕΤ ⁴2006.
- ENCYCLOPEDIE DE LA PLEIADE: *Ιστορία της Φιλοσοφίας*, τ.Α'-Γ', Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ 1978-1979.
- ΚΑΛΦΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ – ΖΩΓΡΑΦΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, *Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι*, Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών - Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 2006.
- ΚΟΡΔΑΤΟΣ Γ., *Ιστορία αρχαίας ελληνικής Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Μπουκουμάνη 1972.
- KENNY, ANTHONY (επιμ.), *Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Δ. Ρισσάκη), Αθήνα, εκδ. Νεφέλη 2005.
- ΚΡΕΣΣΕΝΤΣΟ Ντε Λ., *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής Φιλοσοφίας*, τ.Α'-Β', (μτφρ.: Π. Σκόνδρας), Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας 1994.
- KYMLICKA, W., *Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας*, (μτφρ.: Γρηγόρης Μολύβας), Αθήνα, εκδ. Πόλις 2005.
- MERLAN PHILIP, *Η ελληνική φιλοσοφία από τον Πλάτωνα έως τον Πλωτίνο*, (επιμ. Ελένη Κεχροπούλου / μτφρ.: Σπύρος Παπαϊωάννου), Αθήνα, εκδ. Ενάλιος 2006.
- ΜΠΕΝΙΕ Μ., *Ιστορία της νεωτερικής και σύγχρονης Φιλοσοφίας*, (μτφρ. Κ. Παπαγιώργης), Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη 1999.
- ΜΠΟΧΕΝΣΚΙ Ι. Μ., *Ιστορία της σύγχρονης ευρωπαϊκής Φιλοσοφίας (20ός αιώνας)*, (εισ.-μτφρ.-σχόλ.: Χρ. Μαλεβίτσης), Αθήνα, εκδ. Δωδώνη ²1985 .

RUSSEL S., *Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Αιμ. Χουρμούζιος), Αθήνα, εκδ. Ι. Δ. Αρσενίδη 2015.
 ΠΑΠΑΔΗΣ Δ., *Ιστορία της Φιλοσοφίας. Από τον Ηράκλειτο στον Αριστοτέλη*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Ζήτρος 2014.
 ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κ. Θ., *Συνοπτική ιστορία της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, 1969.
 ΠΕΛΕΓΡΙΝΗΣ, Θ. Ν., *Οι πέντε εποχές της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 1998.
 ΣΑΧΑΚΙΑΝ Γ., *Ιστορία της Φιλοσοφίας*, τ. Α'-Β', (μτφρ.: Χρ. Μαλεβιτσης), Αθήνα, εκδ. Παρμενίδης 1979.
 ΣΟΛΟΜΟΝ Ρ. - ΧΙΓΚΙΝΣ Κ., *Μία σύντομη ιστορία της Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Γ. Σ. Βλάχος), Αθήνα, εκδ. Φιλίστωρ 1999.
 ΤΑΤΑΚΗΣ Β. Ν., *Μελέτες ιστορίας της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, Οι Εκδόσεις των Φίλων 1980.
 TENNEMANN W. G., *Σύνοψις της ιστορίας της Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Κ. Μ. Κούμας), Αθήνα, εκδ. Ακαδημίας Αθηνών 1973.
 ΤΣΕΛΛΕΡ - ΝΕΣΤΛΕ, *Ιστορία της ελληνικής Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Χ. Θεοδοριδης), Αθήνα, εκδ. Εστία 1980.
 WINDELBAND W. - HEIMSOETH H, *Εγχειρίδιο της ιστορίας της Φιλοσοφίας*, τ.Α'-Γ', (μτφρ.: Ν. Σκουτερόπουλος), Αθήνα, εκδ. ΜΙΕΤ 1980.
 W.K.C. GURTHIE – KEITH CHAMBERS, *Οι έλληνες φιλόσοφοι. Από τον Θαλή ως τον Αριστοτέλη*, (μτφρ.: Αντ. Η. Σακελλαρίου), Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 2007.

III. Διδακτική της Φιλοσοφίας:

BENETH ΜΑΡΙΑ, *Η διδασκαλία της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα, 2001.
 COSSUTTA, F., *Η Φιλοσοφία και πώς τη διαβάζουμε*, (μτφρ.: Δ. Κωστελένος), Αθήνα, εκδ. Πατάκη 1997.
 ΚΑΤΣΙΜΑΝΗΣ, Κ., *Τα φιλοσοφικά κείμενα στο Γυμνάσιο. Θεωρία και πράξη*, Αθήνα, 1980.
 ΚΑΤΣΙΜΑΝΗΣ, Κ., *Πλάτων και Αριστοτέλης. Φιλοσοφική Ερμηνεία Επιλεγμένων Κειμένων*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg 2001.
 ΜΟΣΧΟΝΑΣ, Σ. Γ., *Τα φιλοσοφικά μαθήματα στο Γυμνάσιο και το Λύκειο*, Αθήνα, 1993.
 ΝΟΥΤΣΟΣ, Π., *Ιστορικών και φιλοσόφων έλεγχος*, Αθήνα, εκδ. Βιβλιόραμα 2008.
 ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ, Γ., «Ανάγνωση, ανασυγκρότηση και ερμηνεία: η κατανόηση του φιλοσοφικού κειμένου», *Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση*, 22 (2005), σ. 243-259.
 ΤΖΑΒΑΡΑΣ, Γ., *Εγχειρίδιο Φιλοσοφίας, Διδασκαλία της φιλοσοφίας με διαλογική και ερευνητική μέθοδο*, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός 2006.

Ανακοινώσεις σε Επιμορφώσεις και Συνέδρια:

- «*Η φιλοσοφία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Προτάσεις για μία σύγχρονη διδακτική προσέγγιση*» (ανακοίνωση – δημοσίευση στο πλαίσιο του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου του Συλλόγου Μεταπτυχιακών Καθηγητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Σ.ΜΕ.ΚΑ.Δ.Ε.) [Απρίλιος 2007]
 - «*Το νέο βιβλίο Φιλοσοφίας στο Λύκειο: Μπορεί ένα βιβλίο να αλλάξει τη διδακτική προσέγγιση του μαθήματος*» (ανακοίνωση – δημοσίευση στο πλαίσιο του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου που διοργάνωσε το Πανεπιστήμιο Πατρών με θέμα «Νέο εκπαιδευτικό υλικό – Αξιολόγηση και Διοίκηση Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης») [Μάρτιος 2008].

- «Η διδασκαλία της φιλοσοφίας και των φιλοσοφικών κειμένων στο Λύκειο» (ανακοίνωση στο πλαίσιο του επιμορφωτικού προγράμματος του Π.Ε.Κ. Ηρακλείου) [Νοέμβριος 2005]
- «Το νέο βιβλίο της Φιλοσοφίας και σύγχρονες διδακτικές προτάσεις για το μάθημα «Αρχές Φιλοσοφίας» (ανακοίνωση στο πλαίσιο επιμορφωτικής ημερίδας που διοργανώθηκε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης με ευθύνη της σχολικής συμβούλου Νομού Ρεθύμνου) [Απρίλιος 2008].

IV. Λεξικά Φιλοσοφίας:

- ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ, *Λεξικό της Προσωκρατικής Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας 1994.
- ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ Χ., *Λεξικόν της Φιλοσοφίας*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Β. Ρηγόπουλου ³1984.
- AUDI, R., *The Cambridge Dictionary of Philosophy*, Cambridge, Cambridge University Press 1996.
- BLACKBURN, S., *The Oxford Dictionary of Philosophy*, Oxford, Oxford University Press 1994.
- DUROZOI, G. & ROUSSEL, A., *Λεξικό Φιλοσοφίας*, (μτφρ.: Β. Ιακώβου, Σπ. Τέγος, Θ. Τραμπούλης), Αθήνα, εκδ. Πατάκη 2010.
- HONDERICH, T. (επιμ.), *The Oxford Companion to Philosophy*, Oxford, Oxford University Press 1995.
- LALANDE ANDRE, *Λεξικόν της Φιλοσοφίας*, τ. Α'-Δ', (μτφρ.-επιμ.: Ευτύχιος Π. Φικιώρης), Αθήνα, εκδ. Πάπυρος 1955.
- ΜΑΚΡΗΣ, Ν., *Εισαγωγικό λεξικό πολιτικών όρων της Φιλοσοφίας*, Αθήνα, εκδ. Ίρις 1990.
- ΝΤΟΚΑΣ, Α., *Φιλοσοφικό Λεξικό*, Αθήνα, εκδ. Γ. Φέξη 1964.
- ΠΕΛΕΓΡΙΝΗΣ, Θ. Ν., *Λεξικό της Φιλοσοφίας. Οι έννοιες, οι θεωρίες, οι σχολές, τα ρεύματα και τα πρόσωπα*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα 2004.
- URMSON, J. O., *The Greek Philosophical Vocabulary*, London, Duckworth 1990.

V. Ελληνικά Περιοδικά:

- Δευκαλίων*, Περιοδική Έκδοση για τη Φιλοσοφική Έρευνα και Κριτική, εκδ. Στιγμή.
- Διάλογος*, Επετηρίδα Φιλοσοφικής Έρευνας, εκδ. Παπαζήση.
- Φιλοσοφείν*, Εξαμηνιαία Φιλοσοφική Επιθεώρηση, εκδ. Ζήτρος
- Φιλοσοφική Έρευνα* - Philosophical Inquiry, εκδ. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Φιλοσοφία και Παιδεία*, Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Καθηγητών για την Προαγωγή της Φιλοσοφίας στην Εκπαίδευση (Ε.Κ.Δ.Ε.Φ.).

Επιστημονική Ομάδα Αναλυτικού Προγράμματος Λογικής-Φιλοσοφίας:

Παύλος Δαπόλας, ΕΜΕ, Σύνδεσμος Επιθεωρητής, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.

Δρ Δημήτρης Πορτίδης, Επιστημονικός Συνεργάτης, Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Δρ Νίκος Ορφανίδης, Επιστημονικός Συνεργάτης.

Δρ Ανδρέας Αντζουλής, Μέλος Ομάδας Εργασίας Αναλυτικών Προγραμμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.

Δρ Ανδρέας Γεωργαλλίδης, Μέλος Ομάδας Εργασίας Αναλυτικών Προγραμμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.